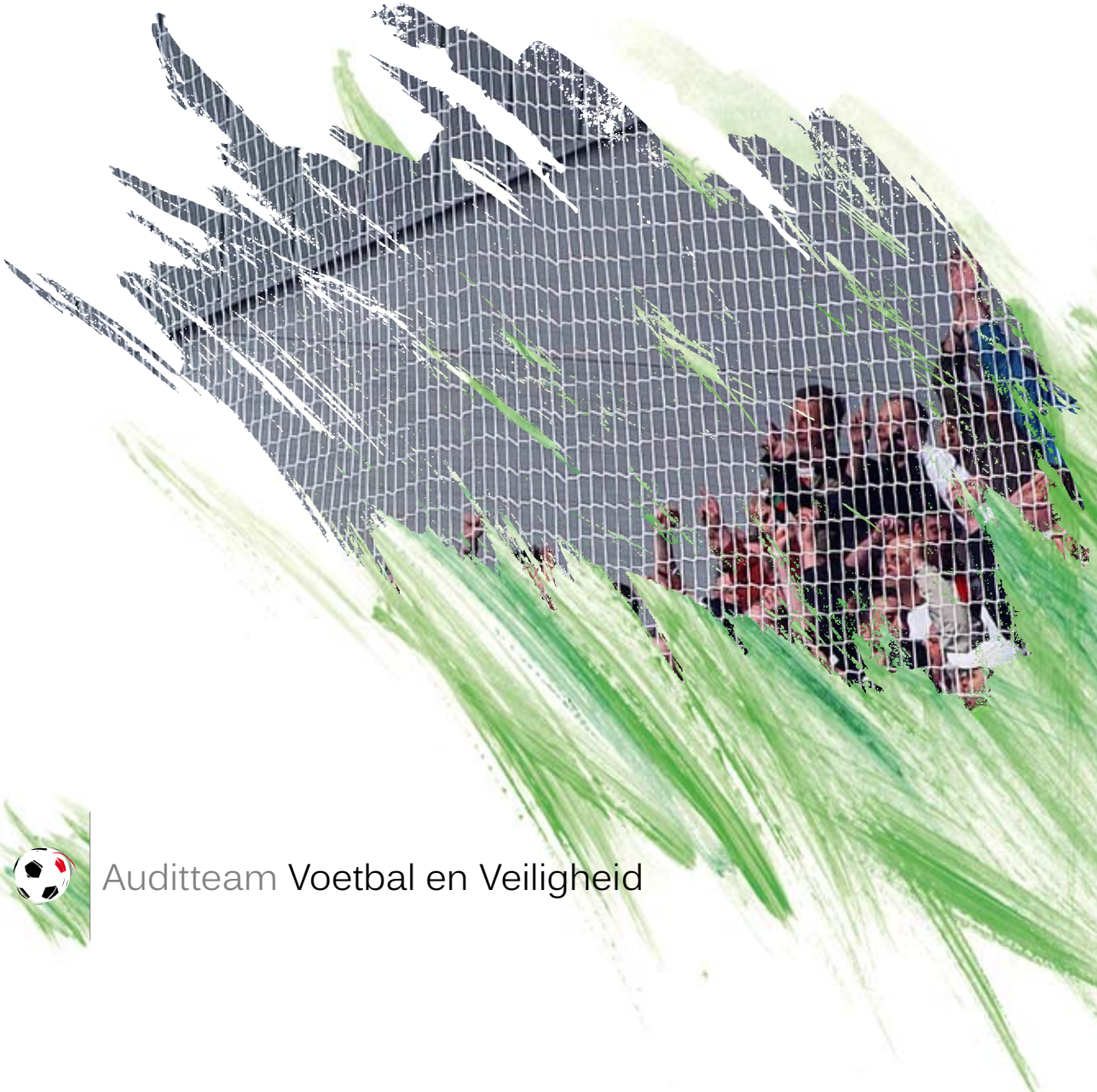

Tussen ratio en intuïtie

Een onderzoek naar de ongeregeldheden
tijdens en na de wedstrijd FC Utrecht –
FC Twente op 4 december 2011

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Tussen ratio en intuïtie

Een onderzoek naar de ongeregelheden tijdens en na de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente op 4 december 2011

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Samenstelling Auditteam Voetbal & Veiligheid

Annemarie Jorritsma (voorzitter)

Gerard Beelen

Gerrie Ruijs

Mirjam Salet

Henk Wooldrik

Peter van Zunderd

Op verzoek van

De burgemeester van Utrecht

Met dank aan

De gemeente Utrecht

De regiopolitie Utrecht

Het parket Utrecht van het Openbaar Ministerie

FC Utrecht

FC Twente

De regiopolitie Twente

De KNVB

Illustraties en vormgeving

Marcel Grotens

Onderzoeksteam en rapportage

Sebastiaan Barlagen

Henk Ferwerda

Edward van der Torre

Tom van Ham

Denise Keijzer

Bo Bremmers

Jan Bos

Tussen ratio en intuïtie

Een onderzoek naar de ongeregeldheden tijdens en na de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente op 4 december 2011

Sebastiaan Barlagen, Henk Ferwerda, Edward van der Torre, Tom van Ham, Denise Keijzer, Bo Bremmers en Jan Bos

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Ongeregelheden rond de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente	5
1.2	Introductie Auditteam Voetbal en Veiligheid	6
1.3	Perspectief bij collectief geweld	7
1.4	Leeswijzer	8
2	Context	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Sportieve ontwikkelingen	9
2.3	De harde kern; ontwikkelingen	9
2.4	Incidenten die mogelijk een rol hebben gespeeld	11
3	Reconstructie	13
3.1	Inleiding	13
3.2	Risico-inschatting	13
3.3	De eerste ongeregelheden	21
3.4	Hevige ongeregelheden buiten het stadion	27
3.5	Natraject	34
3.6	Tot slot	40
4	Profiel van de aangehouden verdachten	43
4.1	Aanwezigheid harde kern	43
4.2	Achtergrond en politiecontacten van aangehouden verdachten	44
4.3	Het netwerk van de groep op basis van politieregistraties	48
5	Conclusie en aanbevelingen	51
5.1	Inleiding	51
5.2	Hoofdconclusies	52
5.3	Aanbevelingen	58
<i>Bijlagen</i>		
	Bijlage 1: Geraadplaagde bronnen	60
	Bijlage 2: Respondenten	61
	Bijlage 3: Literatuur	62

1 INLEIDING

1.1 Ongeregelheden rond de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente

Op zondag 4 december 2011 vinden ongeregelheden plaats tijdens en na de wedstrijd tussen FC Utrecht en FC Twente. In de 65e minuut wordt de wedstrijd gestaakt. De stand is op dat moment 0-5 in het voordeel van FC Twente. Aanleiding voor de onrust is volgens diverse media dat supporters van FC Twente met vuurwerk richting FC Utrechtsupporters hebben gegooid. Hierop trachten supporters van FC Utrecht tijdens de wedstrijd de confrontatie te zoeken met de FC Twentesupporters. Dit gebeurt zowel binnen het stadion als erbuiten. De politie moet optreden om een fysieke confrontatie tussen de supportersgroepen te voorkomen. Tussen een groot aantal FC Utrechtsupporters en de politie komt het vervolgens tot een confrontatie. Hierbij zien twee agenten zich genoodzaakt om een waarschuwingsschot te lossen. De ME wordt opgeroepen en ingezet om de openbare orde te herstellen. Op 12 december 2011 doet de burgemeester van Utrecht, dhr. Wolfsen, een verzoek aan het Auditteam Voetbal en Veiligheid om de gebeurtenissen voor, tijdens en na afloop van de wedstrijd te onderzoeken. Dit verzoek, in combinatie met de aard van de gebeurtenissen, is voor het Auditteam Voetbal en Veiligheid aanleiding om een onderzoek te starten.

Het onderzoek bestaat uit een reconstructie van de gebeurtenissen op 4 december 2011, de voorbereiding daarop en de nasleep ervan (hoofdstuk 3). In hoofdstuk vier wordt het profiel van 77 aangehouden verdachten beschreven. De studie sluit af met conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 5).

Het onderzoek betreft een reconstructie van de feiten in de aanloop naar de wedstrijd tussen FC Utrecht en FC Twente en de feiten tijdens de ongeregelheden. We hebben ons daarbij op de volgende onderwerpen gericht:

- Voorinformatie, risico-inschatting en risicoclassificatie wedstrijd;
- Vooroverleg tussen FC Utrecht en FC Twente en betrokken veiligheidspartners;
- De feiten tijdens de wedstrijd (sprekkoren, gooien van vuurwerk);
- Optreden door betrokken stewardorganisaties;
- De (on-)mogelijkheid tot optreden in het uitvak;
- Het besluit om de wedstrijd stil te leggen;
- Het besluit om de wedstrijd na stilleggen te hervatten;
- De feiten na afloop van de wedstrijd (vertrek FC Twentesupporters, confrontatie politie - aanhang FC Utrecht);
- Doelgroepanalyse reischoppers (wie zijn het?) in relatie tot mogelijkheden voor de aanpak (bestuurlijk, strafrechtelijk en civielrechtelijk);
- Interventies: strafrechtelijk en de (on-)wenselijkheid van het weren van uitsupporters;
- Lessen voor de toekomst.

Voor dit onderzoek is een documentstudie uitgevoerd en zijn er interviews afgenomen met betrokkenen. Een overzicht van geraadpleegde bronnen is opgenomen in bijlage I. De respondentenlijst is opgenomen in bijlage II.

1.2 Introductie Auditteam Voetbal en Veiligheid

In 2003 stelde het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het landelijk Auditteam Voetbalvandalisme in, dat op grond van artikel 2a van het Instellingsbesluit van 13 augustus 2003 (en gewijzigd op 15 december 2006) de volgende taakstelling kreeg:

- Bij ingrijpende incidenten van voetbalvandalisme in Nederland een kortlopend feitenonderzoek te doen;
- Onderzoek te verrichten naar het voorkómen van incidenten.

Daarnaast was het op grond van art. 3 in het (gewijzigd) Instellingsbesluit mogelijk om onderzoek te verrichten op verzoek van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), of op verzoek van de burgemeester van de betreffende regio, waar zich ingrijpende incidenten voordeden (in overleg met BZK). Ook kon het Auditteam op eigen initiatief besluiten tot het verrichten van onderzoek (eveneens in overleg met BZK).

In april 2009 is het voorzitterschap van het Auditteam Voetbalvandalisme overgenomen door Annemarie Jorritsma en is de naam van het Auditteam gewijzigd in het Auditteam Voetbal en Veiligheid. De overige leden van het Auditteam zijn: Gerard Beelen, Henk Wooldrik, Gerrie Ruijs, Mirjam Salet en Peter van Zunderd. De Interdisciplinaire stuurgroep voetbalvandalisme en voetbalgeweld heeft in 2008 de taken van het Auditteam geherformuleerd.

De hoofddoelstelling van het nieuwe Auditteam is om op grond van audits concreet advies en aanbevelingen te geven aan de lokale voetbalvierhoek over de aanpak van voetbalvandalisme en voetbalgeweld. Samen met de betrokken partijen wordt de (tussen)balans opgemaakt. Hierbij ligt de focus op de voortgang van de landelijke beleidsprioriteiten op lokaal niveau. Ook zal in kaart worden gebracht hoe de veiligheidsorganisatie en de fysieke infrastructuur zijn afgestemd op het profiel van de supporters en op het risiconiveau van de wedstrijden. Net als in het verleden zullen grootschalige incidenten rondom het voetbal – op eigen initiatief of indien daartoe wordt verzocht – ook in onderzoek worden genomen. De onderzoeken en audits worden uitgevoerd door een onderzoeksteam, bestaande uit onderzoekers en praktijkdeskundigen.

Uitgangspunten omtrent veiligheid

Veiligheid is een essentiële factor voor het bestuur van een voetbalclub: sfeer en veiligheid zijn basisvoorwaarden. Sfeer en veiligheid helpen bij het aantrekken van supporters en sponsors. Zodra de veiligheid op een acceptabel niveau is gebracht, kunnen redelijke wensen van (fanatieke) supporters worden ingewilligd. De veiligheid bij voetbalwedstrijden wordt in onderlinge samenhang bepaald door supporters (aard en aantal), de veiligheidsorganisatie, de fysieke infrastructuur en veiligheidsmaatregelen. Voetbalveiligheid vergt dan ook samenspel in de vierhoek van gemeente, politie, OM en BVO. Voor zover mogelijk worden ook (vertegenwoordigers van) de supporters in de afstemming met de BVO betrokken, doch zij bepalen niet (mede) het beleid.

1.3 Perspectief bij collectief geweld

De ongeregelde heden en het gebruikte geweld door FC Utrechtsupporters in en rondom het Galgenwaardstadion op 4 december 2011 waren grootschalig en heftig. Dit blijkt uit de media-berichtgeving tijdens en direct na de gebeurtenissen, maar ook uit de reconstructie van de gebeurtenissen door het Auditteam (hoofdstuk drie). Dergelijk grootschalig geweld is schaars in Nederland (Muller e.a., 2010).

In overzichtsstudies naar ongeregelde heden wordt benadrukt dat de beschrijving en analyse van collectief geweld en van de directe oorzaak daarvan – een incident of emotieopwekkende gebeurtenis – tekortschieten om goed te kunnen begrijpen wat er is gebeurd (Waddington, Jones en Critcher, 1989; Otten, Boin en Van der Torre, 2001; Van der Torre, 2010). Immers, soortgelijke incidenten of gebeurtenissen leiden zelden of nooit tot grootschalige ongeregelde heden. Het is daarom belangrijk om bij evaluaties van collectief geweld aandacht te schenken aan kenmerkende omstandigheden die verklaren waarom het in de betreffende situatie wel tot geweld is gekomen. In academische analyses van die onderscheidende kenmerken worden sinds de jaren tachtig de context, de directe oorzaak en de feitelijke gewelddadigheden in een gemeenschappelijk kader bijeen gebracht (Waddington e.a., 1989).

Bij de contextuele analyse wordt onder meer gezocht naar omstandigheden en gedragingen die ervoor zorgen dat de onderlinge relaties onder druk komen te staan: langzaam of soms in een korte periode met snel oplopende spanningen. Bijzondere aandacht bij de analyse van de context krijgen gebeurtenissen uit het (recente) verleden die door betrokkenen – geheel subjectief dus – worden gezien als motieven of rechtvaardigingen voor een kritische opstelling en mogelijk voor geweld. Juist in de voetbalwereld is dit relevant. Hooligans en andere fanatieke supporters hebben een uitermate goed geheugen voor geweldsincidenten uit het verleden en vaak een soort ongeschreven code om op een geschikt moment te ‘reageren’ (Van der Torre, 2008). Tel hierbij op dat dit soort fans hun eigen club op de voet volgen, uitermate kritisch de maat nemen en er niet voor terugdeinzen om op een door hen gekozen manier uiting te geven aan hun kritiek (Spaaij, 2006). Op de dag van het collectieve geweld zijn er vrijwel altijd incidenten die bestaande onrechtgevoelens heftig aanwakkeren. Het komt echter ook voor dat dergelijke incidenten ontbreken. In deze gevallen van collectief geweld valt op dat het geweld zich – soms plotsklaps en ogenschijnlijk ‘zonder aanleiding’ – richt op doelwitten (objecten of personen) die door de ogen van relschoppers symbool staan voor bestaand onrecht. Dit bleek ook het geval bij de rellen tijdens het strandfeest Veronica Sunset Grooves in Hoek van Holland in 2009 (Muller e.a., 2009).

Om nieuwe ongeregelde heden te voorkomen, is het cruciaal ook contextuele kenmerken aan te pakken, want zolang de context ongunstig is, blijft er een kans op herhaling bestaan. De voetbalwereld heeft deze les overigens geleerd, want bij het streven naar normalisatie in de verhoudingen tussen clubs die een vete hadden of hebben, wordt nu juist geprobeerd de verhoudingen tussen clubs en hun fans te verbeteren, zodat de kans op ‘een slecht wedstrijdverloop’ afneemt.

Om optimaal te kunnen leren van de gebeurtenissen in aanloop naar en op 4 december 2011 is het van belang dat er aandacht wordt besteed aan de bovengenoemde context van grootschalig geweld. Daarom wordt er in hoofdstuk twee aandacht besteed aan relevante contextuele ontwikkelingen die mogelijk een rol hebben gespeeld in de aard en omvang van het geweld op 4 december 2011.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk twee beschrijft de context van de ongeregelheden op 4 december 2011. Hierin worden de sportieve prestaties, de ontwikkelingen rond de hardekernsupporters en enkele relevante incidenten rond FC Utrecht beschreven. Tegen de achtergrond van deze context worden in hoofdstuk drie de gebeurtenissen in aanloop naar en ongeregelheden op 4 december 2011 gereconstrueerd. Hierin zal tevens aandacht worden besteed aan het natraject van opsporing en vervolging tot en met de eerste rechtzitting op 21 maart 2012. Hoofdstuk vier bevat een analyse van 77 aangehouden FC Utrechtsupporters. Deze analyse geeft inzicht in het profiel van de aangehouden personen en hun onderlinge relaties. Tot slot worden in hoofdstuk vijf de conclusies en aanbevelingen van het Auditteam Voetbal en Veiligheid beschreven.

2 CONTEXT

2.1 Inleiding

Op 4 december 2011 breken er hevige ongeregelheden uit bij de competitiewedstrijd tussen FC Utrecht en FC Twente. We reconstrueren de ongeregelheden in het volgende hoofdstuk. In dit hoofdstuk beschrijven we de context. Daarbij besteden we aandacht aan omstandigheden, ontwikkelingen en gedragingen die op de achtergrond een rol hebben gespeeld bij de gebeurtenissen op 4 december 2011.

2.2 Sportieve ontwikkelingen

Utrecht schommelde tot ongeveer 2000/2001 tussen subtop en (halverwege) het rechterrijtje van de Eredivisie. De club won prijzen (KNVB-beker en de Johan Cruyff-schaal) en plaatste zich voor Europees voetbal. Toch dreigde tien jaar geleden een neergang in het rechterrijtje. Sinds het seizoen 2006-2007 lijkt FC Utrecht een stabiele factor in de subtop te zijn geworden. Wel bleven de prestaties wisselvallig: uitstekende prestaties in het Europese bekertoernooi, eclatante thuisoverwinningen op aartsrivaal Ajax, maar ook onverwachte gelijke spelen en nederlagen.

De financiële positie is sinds 2008 verbeterd, met dank aan een Utrechtse geldschieder. Ook de sportieve prestaties en de organisatorische vooruitgang stemmen de aanhang tevreden. Dat is – tijdens de audit in 2011 – een rem op ongeregelheden of ander geweld. Toch groeit aan het eind van het seizoen 2010-2011 de onvrede onder de aanhang door de opeenstapeling van puntenverlies en het mislopen van Europees voetbal.

Aan het begin van het seizoen 2011-2012 wordt op de open dag een ‘volledige’ selectie gepresenteerd. In de fase daarna vertrekken echter alsnog verschillende sleutelspelers (zoals Strootman en Mertens). Supporters voelen zich bekocht. Ze hebben inmiddels betaald voor een seizoenkaart om FC Utrecht met dit soort spelers te zien spelen, maar dat komt er niet van. Gedurende het seizoen zakt FC Utrecht af naar het rechterrijtje. Dit stemt de fanatieke aanhang ontevreden en bezorgd. Dit ongenoegen ebt lopende het seizoen niet weg, maar houdt aan vanwege sportieve prestaties die achterblijven bij de verwachtingen. Deze ontevredenheid speelt op 4 december 2011 een rol. De toch al bestaande onvrede wordt aangewakkerd door de ruime nederlaag tegen FC Twente.¹ Het scoreverloop van deze wedstrijd is als volgt: 0-1 (08’); 0-2 (13’); 0-3 (47’); 0-4 (58’); 0-5 (64’); 1-5 (68’); 2-5 (72’); 2-6 (83’).

2.3 De harde kern; ontwikkelingen

Op de Bunnik-side beschikt de fanatieke aanhang van FC Utrecht over een riant supportershome. Dit is de logische en vanzelfsprekende plaats van de oude harde kern en van nieuwkomers (jongeren-kernen en ‘aanwas’). In de audit constateerden we dat dit een paradoxaal effect heeft op de openbare orde (Auditteam, 2010).

1. Het moment dat de ongeregelheden uitbreken op 4 december staat FC Utrecht met 0-5 achter tegen FC Twente.

Er wordt door de veiligheidspartners in Utrecht onderscheid gemaakt in vijf verschillende generaties fanatieke supporters van FC Utrecht. De 1e generatie is de zogenoemde 'Bunnikside', de 2e generatie wordt geduid als 'oud vak J'. De eerste en tweede generatie gezamenlijk worden door betrokken veiligheidsprofessionals ook wel de 'oude harde kern' genoemd. De 3e generatie is de zogenoemde 'FCU Youth'. De 4e generatie staat bekend onder de naam 'No Surrender Utrecht' (NSU). Sinds enige tijd is er sprake van een nieuwe opkomende groep, die door de veiligheidspartners de 5e generatie of '*U-Fifth*' worden genoemd.

De zogenoemde oude harde kern ziet in het seizoen 2010-2011 toe op handhaving van de rust in (dit deel van) het stadion. Deze oude harde kern corrigeert zo nu en dan jongere hardkernsupporters. Feitelijk is deze regie door de oude harde kern al jarenlang het geval. Het was tijdens de audit de vraag wat hun motieven zijn voor deze particuliere ordehandhaving. Aan de ene kant verklaarden respondenten dit ordehandhavende gedrag van de oude harde kern op basis van integere motieven zoals de geboekte vooruitgang in het algeheel functioneren van de club of een zekere inkeer of geweldsmoedigheid van de oudere supporters. Aan de andere kant zijn er ook verklaringen gegeven waarbij de ordehandhaving door hooligans in verband wordt gebracht met het belang om delicten af te schermen of voorzieningen in stand te houden. Het gaat daarbij in het bijzonder om drugshandel of drugsgebruik. De eerste etage van de zogenoemde Bunnik-side in het stadion (waar een omvangrijk supportershome is gevestigd) heeft "*De Apotheek*" als bijnaam. De omvang van de drugshandel is niet precies bekend, zo rapporteerden we in de audit. Wel was duidelijk dat de nieuwe, vijfde generatie hooligans een afzetmarkt is. De vierde generatie hooligans staat bekend onder de naam No Surrender Utrecht (NSU). Het gaat vooral om twintigers, maar ook wel om tieners. Ongeveer 70 jongere leden van de harde kern noemden zich de *City Saints*. Deze groep is halverwege 2011 ontbonden. Een aantal van deze supporters heeft in het voetbalseizoen 2011-2012 een zitplaats op de familietribune. Een aantal heeft zich aangesloten bij de harde kern van de Bunnikside en een enkeling mogelijk bij de *U-Fifth*.² Een fors aantal jonge hooligans gebruikt drugs.

Het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV) benoemt twee landelijke ontwikkelingen die zij als 'zorgelijk' ziet: de groep jongeren die wordt aangehouden, groeit en de toegang die de politie en andere betrokken veiligheidspartners tot deze groep hebben – als het gaat om het aanspreken op hun gedrag – neemt af. Het CIV acht het daarnaast zorgelijk dat dit tevens gepaard gaat met een toenemend gebruik van verdovende middelen en alcohol door supporters. Dit wordt bevestigd door het beeld dat de voetbalcoördinatoren hebben, aldus het CIV. Het betreft een categorie ordeverstoorers die de voetbaleenheden van diverse regiokorpsen nog niet volledig in beeld hebben. Opvallend is dat elk seizoen het aantal *first offenders* rond de 75 procent blijft (Muller e.a., 2010).

Bij de ongeregeldheden op 4 december 2011 valt op dat de oude harde kern zich op die dag grotendeels afzijdig houdt. Op 4 december 2011 vervult de oude harde kern in elk geval geen orbewakende rol en zijn relschoppers 'onder invloed'. Het massale geweld start mede daarom vanuit de thuisbasis van de oude harde kern van FC Utrecht: de Bunnikside.

2.4 Incidenten die mogelijk een rol hebben gespeeld

Belaagde FC Utrechtspelers in Twente

Op 2 maart 2011 verliest FC Utrecht, in Enschede, de bekerwedstrijd tegen FC Twente. Na afloop van deze wedstrijd vindt een opmerkelijk en ernstig incident plaats. De FC Utrechtspelers Sarota, Demouge en Vorstermans – die niet meespeelden – lopen na het duel gezamenlijk naar hun auto. De kortste, en dus meest logische, route voert langs het supportershome van Vak-P, een supportersvereniging van FC Twente. Een groep van ruim honderd FC Twentesupporters loopt agressief op hen af en, nadat de spelers gaan rennen, achter hen aan. Supporters gebruiken geweld tegen de drie spelers. Vorstermans krijgt het meest te verduren: hij wordt vastgepakt en krijgt klappen en schoppen.

Hierop dient FC Utrecht een klacht in bij de KNVB en doet aangifte bij de politie. De zaak wordt uiteindelijk door de aanklager betaald voetbal geseponneerd vanwege een gebrek aan bewijs. Er worden geen aanhoudingen verricht. De (fanatieke) supporters van FC Utrecht zijn boos: ze vinden het schandelijk dat er geweld wordt gebruikt tegen (toevallig passerende) spelers van hun club. Sommige FC Utrechtsupporters vinden dat FC Twentesupporters wegkomen met ernstige strafbare feiten zonder dat dit hun landelijk gezien 'goede' imago lijkt aan te tasten. Dit veroorzaakt onrechtgevoelens.³

Vuurwerkbommen vanuit het uitvak

Op 6 november 2011 speelt FC Utrecht de – voor supporters – belangrijkste thuiswedstrijd van het jaar tegen Ajax. De wedstrijd eindigt in 6-4 voor FC Utrecht. Deze wedstrijd is sinds vele jaren een (hoog) risicowedstrijd, omdat de spanningen tussen de twee clubs lange tijd steeds verder opliepen. Door een zogenoemd normalisatietraject is er in de afgelopen jaren belangrijke vooruitgang geboekt. De spanningen rond deze wedstrijden zijn aan het afnemen en de sfeer en veiligheid bij deze wedstrijd zijn aan het verbeteren.⁴

Dit alles laat onverlet dat zich bij deze wedstrijd een ernstig incident (lees: strafbaar feit) voordoet. Vanuit het bezoekersvak worden twee vuurwerkbommen gegooid naar vakken met FC Utrecht-supporters. Door de explosie vliegt een stoeltje de lucht in. Een steward die in de buurt staat, houdt suizende oren over aan de knal. FC Utrecht start, samen met Ajax en de politie, in de dagen na de wedstrijd een onderzoek naar de verantwoordelijke(n) voor het afsteken van deze bommen.

FC Utrechtsupporters vinden dat er onmiddellijk en hard opgetreden had moeten worden tegen de Ajax-supporters. Nog meer vinden ze dat er onder dit soort omstandigheden wel hard wordt opgetreden tegen supporters van FC Utrecht, terwijl de Ajacieden er nu mee wegkomen. FC Utrecht en de politie hebben aan supporters uitgelegd dat optreden in een vol uitvak niet verstandig is en vaak ook niet nodig, omdat daders op een later moment vaak kunnen worden aangehouden. De fanatieke aanhang van FC Utrecht heeft hier echter geen boodschap aan: geweld of vuurwerkcriminaliteit in hun stadion is onacceptabel. Hierbij speelt de territoriumdrang van hooligans een rol: ze accepteren geen geweld of strafbare feiten van rivaliserende sides in hun stadion.

3. Interviews FC Utrecht

4. Audit FC Utrecht; 0-meting, juli 2011

Voorts speelt nog altijd een rol dat de aanhang van FC Utrecht vindt dat ze in het verleden te hard is aangepakt door de politie bij uitwedstrijden van Ajax. Naast boosheid over schending van het territorium, speelt het onrechtgevoel onder de fanatieke aanhang van FC Utrecht, dat 'zij wel' en 'anderen niet' streng worden aangepakt, een rol bij de woede-uitbarsting op 4 december 2011.

Deze boosheid over het 'niet onmiddellijk optreden' tegen uitsupporters in het uitvak, wordt weer aangewakkerd bij de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente als óók de aanhang van FC Twente vuurwerk gooit naar FC Utrechtvakken.

3 RECONSTRUCTIE

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven wij de gebeurtenissen voorafgaand aan de rellen op 4 december 2011, de ongeregeldheden zelf en het natraject tot en met de rechtzitting op 21 maart 2012. Hierbij worden de gebeurtenissen zo veel mogelijk chronologisch beschreven.

3.2 Risico-inschatting

Voor elke wedstrijd wordt door de politie, gemeente, OM en de betrokken BVO's een gezamenlijke afweging gemaakt over de in te zetten politiecapaciteit. Deze afweging vindt plaats op basis van de beschikbare informatie en de ervaringen met de betreffende supporters tijdens eerdere wedstrijden. Daarnaast wordt de inzet bepaald aan de hand van beleid, zoals het normalisatietraject. Bij deze afweging speelt het intelligenceproces een cruciale rol. In dit proces gaat het niet alleen om het verzamelen van relevante informatie, maar ook om het interpreteren en wegen daarvan. Naast de verwerking van concrete signalen gaat het in dit proces ook om het 'lezen' van de op handen zijnde situatie als geheel, waarbij ook factoren als de historie van eerdere wedstrijden tussen clubs, het competitieverloop en vele andere relevante omstandigheden worden meegenomen.

De autoriteiten hanteren daarnaast nog een ander perspectief, dat in de context van de risico-inschatting van betaald voetbalwedstrijden niet onvermeld mag blijven en dat is het perspectief van efficiënte inzet van schaarse politiecapaciteit bij wedstrijden in het betaald voetbal. Dit perspectief klinkt door in de deelname van betrokken voetbalpartners in Utrecht aan het normalisatieproces betaald voetbal (Utrecht is één van de pilotsteden normalisatie betaald voetbal), maar ook al jarenlang in een geleidelijk proces van reductie van politie-inzet bij voetbalwedstrijden. De Utrechtse autoriteiten hebben de ervaring dat dit vraagt om extra investeringen van alle bij het voetbal betrokken partijen, iets dat ook tot concrete resultaten heeft geleid.

De wedstrijd FC Utrecht – FC Twente staat gepland op 4 december 2011 om 14.30 uur. De wedstrijd is aan het begin van het seizoen 2011-2012 voorlopig gekwalificeerd als een wedstrijd met een gemiddeld risico, dus categorie B. De beoogde politie-inzet bestaat uit 70 fte: de OC/AC, met ondersteuning door een centralist/logger;

- 40 leden van de zogenoemde voetbaleenheid (met een ondergrens van 36);
- 6 tot 8 vrijwillige politiemensen;
- 4 hondengeleiders;
- 4 rechercheurs;
- 6 beredenen;
- 10 motorrijders en
- 2 bikers.

Deze inzet hoort bij een zogenoemde B-plus regeling, omdat de reguliere politie-inzet bij een B-wedstrijd bestaat uit 30 tot 40 politiemensen. Hiernaast zet FC Utrecht in totaal 210 stewards (inclusief beveiligers) in en FC Twente 30 stewards.¹

Op donderdag 27 oktober 2011 heeft het reguliere vooroverleg over de wedstrijd plaats, in de vorm van een videoconferentie. Deelnemers zijn:

- Twee vertegenwoordigers van FC Utrecht (Manager operations en veiligheidsmedewerker);
- De regiopolitie Utrecht (Voetbalcoördinator);
- Drie vertegenwoordigers van FC Twente (Veiligheidscoördinator, veiligheidsmedewerker en coördinator Ticketing) en;
- De regiopolitie Twente (Voetbalcoördinator).

Er wordt op advies van FC Twente (definitief) gekozen voor een B-categorisering waarbij een verplichte buscombi geldt. In de spreektaal wordt gesproken over een B-plus-categorisering. Dit is geen officiële benaming van een risicocategorie van betaald voetbalwedstrijden. De wedstrijd blijft gelabeld als een B-categorie. Door de – op dat moment verwachte – komst van 1.200 FC Twente-supporters wordt in het veiligheidsoverleg besloten om binnen deze B-categorisering maatwerk te leveren. Er worden – ten opzichte van een normale B-categoriewedstrijd – meer politie en stewards ingezet. Hiernaast wordt benadrukt dat de Twentesupporters bij het stadion van FC Utrecht, een-op-een zullen worden gefouilleerd. De FC Twentesupporters worden dus twee keer gefouilleerd. Eén keer bij het instappen van de supportersbussen bij het stadion in Enschede en een tweede keer bij het betreden van het uitvak in Utrecht. Tevens is in het verslag opgenomen dat op de heenreis een blikje bier in de supportersbussen van FC Twente is toegestaan. Na afloop van de wedstrijd – buiten de Utrechtse gemeentegrens – is de consumptie van alcoholhoudende dranken toegestaan.² Pas na de wedstrijd wordt bij de betrokken veiligheidspartners duidelijk dat de FC Twentesupporters voorafgaand aan een wedstrijd indrinken in het supportershome in de Grolschveste.

Er is een aantal redenen voor dit regime en bijbehorende maatregelen. Ten eerste het veelbesproken incident tijdens de bekerwedstrijd van 2 maart 2011, tussen FC Twente en FC Utrecht (zie paragraaf 2.4). Dit incident is intern besproken en de risico-informatie hieromtrent is meegenomen in de risico-inschatting. Eventuele gevolgen van dit incident worden door de politie gemonitord. Ten tweede omdat er bijna twee keer zoveel FC Twentesupporters worden verwacht dan normaal. Ongeveer 1.200 supporters met 26 bussen. Deze hoge opkomst wordt mede gestimuleerd door een kortingsactie op de entreebewijzen van de Twentse supportersvereniging Vak-P. Onder de slogan *‘Voor vier knaken, Utrecht kraken’* worden de kaartjes aangeboden voor tien euro in plaats van de reguliere twaalf euro. Het is niet de eerste keer dat supportervereniging Vak-P tegen het einde van het jaar een dergelijke actie heeft. De reden hiervoor is dat het saldo van de clubkas aan het einde van het jaar om belastingtechnische redenen onder een bepaalde grens moet zitten. Het verenigingsbestuur wil deze gelden optimaal ten goede laten komen aan haar leden.

1. Algemeen draaiboek FC Utrecht – FC Twente, 30 november 2011

2. Verslag vooroverleg FC Utrecht – FC Twente, 27 oktober 2011

In het verslag van het vooroverleg wordt vermeld dat er geen concrete aanwijzingen zijn voor spanningen tussen de clubs. De hoge opkomst van FC Twentesupporters is besproken tijdens het overleg en er wordt geconcludeerd dat er geen aanwijzingen zijn dat deze hoge opkomst verband heeft met het ernstige incident op 2 maart 2011.

Schema: afspraken in het vooroverleg d.d. 27 oktober 2011.³

Beschikbare kaarten	1200
Aantal kaarten per (S)CC met uitkaart	1:1
Vak	V (bezoekersvak) Westtribune (sector 4)
Prijs toegangskaart auto/OV	n.v.t.
Prijs toegangskaart bus	€ 12,- incl. 40% combikorting
Bijzonderheden	Eventuele FC Twentesupporters met een kaart voor een ander vak krijgen geen toegang tot het bezoekersvak. FC Twente is verantwoordelijk voor de supporter(s) die bij het bezoekersvak en P6 in Utrecht geweigerd worden.
	Een blikje bier op de supportersbussen is toegestaan. Tevens is na afloop van de wedstrijd en na het verlaten van de gemeentegrens Utrecht het nuttigen van alcoholhoudende drank toegestaan.
	Op aangeven van FC Twente is er besloten om de supporters van FC Twente via een buscombi naar het stadion te laten afreizen.

Op maandag 21 november 2011 vindt er een mailwisseling plaats tussen de voetbalcoördinatoren van de regiokorpsen Twente en Utrecht. De voetbalcoördinator van de regiopolitie Twente vraagt om begeleiding van de spelersbus: “Men is bang voor een reactie van FC Utrechtfans naar aanleiding van de mishandeling van FC Utrechtspelers het vorige seizoen in Enschede.”⁴ Dit wijst op een mogelijke negatieve motivatie onder (harde kern) supporters van FC Twente om naar Utrecht af te reizen. Als een harde kern rekent op geweld door rivalen dan reizen zij vaak collectief af. De macht van het getal weegt dan zwaar omdat het laat zien dat de side meelt en het verschaft rugdekking en dus veiligheid (Van der Torre, 2010).

De regiopolitie Utrecht vindt de informatie relevant en verifieert deze bij de Regionale Inlichtingendienst (RID) en het Team Monitoring, Signalering en Informatiecoördinatie (TMSI). Er worden geen bronnen gevonden die bevestigen dat er een concrete dreiging is vanuit de harde kern van FC Utrecht, in de richting van de spelersbus van FC Twente. Er wordt vooralsnog besloten om de spelersbus van FC Twente niet te begeleiden. Mocht de situatie nog veranderen, dan zouden er alsnog gerichte (extra) veiligheidsmaatregelen kunnen worden getroffen.⁵

“Onbevestigde signalen”

Op donderdag 24 november 2011 meldt de RID aan TMSI dat er “onbevestigde signalen” zijn omtrent spanningen onder de zogenoemde oude harde kern van FC Utrecht. Deze hooligans zitten op de hoofdtribune. Ze koesteren een wrok tegen de FC Twenteaanhang en de spanningen zouden zich richten op de spelersbus. Dit laatste is een duidelijke verwijzing naar de recente bekerwedstrijd.

3. Verslag vooroverleg 27-10-2011.

4. Feitenrelaas informatievoorziening FC Utrecht.

5. Feitenrelaas informatievoorziening FC Utrecht.

Deze informatie wordt dan nog niet aan de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht beschikbaar gesteld, omdat het nog “onbevestigde signalen” zijn en er nog tijd is voor de wedstrijd (anderhalve week).⁶ Wel wijst deze voorinformatie in dezelfde richting als de mededeling (angst voor geweld tegen de spelersbus) en het verzoek (begeleiding van de spelersbus van FC Twente) van de voetbalcoördinator van de regiopolitie Twente in het mailverkeer van 21 november 2012.

Op dinsdag 29 november 2011 is er contact tussen TMSI en de RID over het gerucht dat heel “Vak-P” van FC Twente naar Utrecht zou komen. Vak-P is één van de supportersverenigingen van FC Twente en kent een aantal fanatieke supporters en leden van de harde kern.⁷ De RID van de regiokorpsen Utrecht en Twente spreken over “een rustig beeld”. Het gerucht dat heel Vak-P naar Utrecht komt, wordt niet bevestigd door bronnen. Bovendien is slechts een klein deel van Vak-P de zogenoemde harde kern: de meeste supporters uit dit vak zijn “sfeermakers”, zo wordt door de functionarissen van TMSI en de RID geredeneerd.

De RID's van de twee regiokorpsen monitoren voortdurend. De informatie die zo wordt verzameld, wijst niet op mobilisatie en organisatie om de openbare orde te verstoren. De Utrechtse RID meldt bij het TMSI van de regiopolitie Utrecht dat men niet beschikt over concrete geverifieerde informatie over geplande ordeverstoringen. Het TMSI bevestigt op zijn beurt aan de voetbalcoördinator de “onbevestigde signalen”, maar wijst op mogelijke spanningen “in de richting van de hoofdtribune” of “richting de spelersbus van FC Twente”. De voetbalcoördinator besluit om een deel van de voetbaleenheid anders te positioneren, namelijk dichterbij de hoofdtribune en bij de spelersbus. Op 30 november voert hij nader telefonisch overleg met de regiopolitie Twente over het aantal supporters van FC Twente dat afreist naar Utrecht. De oorspronkelijke verwachting van 1.200 FC Twentesupporters wordt op dat moment bijgesteld tot naar schatting niet meer dan 600 supporters.

Op woensdag 30 november 2011 zijn het operationeel en algemeen draaiboek gereed. Over de gesignaleerde (mogelijke) spanningen, wordt het volgende vermeld:

“De verwachting van het bestuur van Utrecht is dat er mogelijk over en weer provocaties zullen zijn tijdens de wedstrijd.”

“Er is thans geen informatie voorhanden die erop duidt dat er voor deze wedstrijd extra spanningen zijn die tot openbare orde verstoringen kunnen leiden.”⁸

Het wedstrijd draaiboek meldt dat blikjes bier in de supportersbussen zijn toegestaan: maximaal twee per persoon. Conform het Handboek Veiligheid van de KNVB is gebruik van alcohol in de bus bij een verplichte buscombi niet toegestaan. Volgens een respondent wordt er echter regelmatig, door tal van clubs, een uitzondering gemaakt op deze regel. Voor de betreffende wedstrijd is hierop door de Utrechtse voetbalveiligheidspartners in overleg met FC Twente een uitzondering gemaakt. Redenen hiervoor zijn dat in het kader van het normalisatietraject maatwerk wordt geleverd, ook met betrekking tot het gebruik van alcohol.

6. Notitie informatieproces TMSI & RID.

7. Zie voor meer informatie de audit bij FC Twente

8. Wedstrijddraaiboek FC Utrecht – FC Twente

Daarnaast zijn er geen negatieve ervaringen uit het verleden die aanleiding gaven om alcohol in de bus te verbieden. Gedurende de busrit naar Utrecht is FC Twente verantwoordelijk voor het gedrag van de eigen supporters. Supporters die bij aankomst zichtbaar onder invloed van zijn van alcohol wordt – in principe – door de stewards van FC Utrecht de toegang tot het stadion ontzegd.

De veiligheidspartners uit het Utrechtse veiligheidsoverleg kiezen dus voor maatwerk. De stewards van FC Twente controleren de gang van zaken tijdens de busrit en controleren bij het uitstappen of de supporters onvast ter been zijn of onder invloed. Als dit het geval is, komen ze het stadion niet in. Dit is zo besproken in het vooroverleg d.d. 27 oktober 2011. Na afloop van de wedstrijd, en na het verlaten van de gemeente Utrecht, is het nuttigen van alcoholhoudende drank ook toegestaan, zo vermeldt het wedstrijddraaiboek.⁹

Hiernaast wordt op 30 november 2011 het ‘Convenant betaald voetbal Utrecht 2011-2012’ ondertekend door de gemeente, politie, OM en FC Utrecht. Tijdens deze bijeenkomst is de aankomende wedstrijd tegen FC Twente kort ter sprake gekomen en wordt vastgesteld dat er geen bijzonderheden te bespreken zijn.

In deze periode belt de voorzitter van FC Twente met de algemeen directeur van FC Utrecht. De voorzitter uit zijn zorgen over de veiligheid van prominenten van FC Twente op de hoofdtribune van FC Utrecht. Hij is tevens bezorgd over de veiligheid van de spelersbus van FC Twente bij het bezoek aan FC Utrecht. Er worden geen concrete feiten aangedragen die deze vrees onderbouwen. De veiligheidscoördinator van FC Utrecht doet navraag bij de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht, maar dat levert geen informatie over dit soort dreigingen. FC Utrecht is van mening dat het altijd veilig genoeg is voor uitspelende clubs om met bestuur en directie plaats te nemen op de hoofdtribune en dat extra politie- en/of stewardinzet zelfs escalerend kan werken.¹⁰ Om FC Twente tegemoet te komen, bereidt de veiligheidscoördinator van FC Utrecht in overleg met de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht toch de volgende extra veiligheidsmaatregelen voor:

- De politie past de inzet van de voetbaleenheid aan en monitort de route;
- De route van de spelersbus wordt door de regiopolitie Utrecht verkend, zodat er geanticipeerd kan worden op eventuele activiteiten van FC Utrechtsupporters;
- Er worden extra stewards en leden van de voetbaleenheid gepositioneerd op/bij de ertribune. Hierbij probeert de politie Utrecht en FC Utrecht ervoor te zorgen dat deze positionering niet kan worden opgevat als extra (zware) inzet maar om richting het publiek het beeld te geven van normale maatregelen.

Hiernaast zet de veiligheidscoördinator van FC Utrecht twee extra flexteams van particuliere beveiligers in bij Vak-U. Dit is een supportersvak schuin naast het uitvak. Vanuit Vak-U provokeerden FC Utrechtsupporters in het verleden stelselmatig de supporters van de bezoekende club.¹¹ Met ingang van het seizoen 2011-2012 zijn er door FC Utrecht extra maatregelen genomen om dit tegen te gaan. Door de inzet van leden van de supportersvereniging en stewards beperken de provocaties van FC Utrechtsupporters richting de bezoekende aanhang

9. Wedstrijddraaiboek FC Utrecht – FC Twente

10. Respondenten FC Utrecht

11. Interview diverse respondenten

in het uitvak zich tot de wedstrijden tegen Ajax, ADO Den Haag en FC Twente. Door de directie van FC Twente wordt niet gereageerd op deze voorstellen van FC Utrecht. Het lukt de algemeen directeur van FC Utrecht niet om na herhaaldelijke pogingen telefonisch in contact te treden met de voorzitter van FC Twente. Later blijkt dat de voorzitter van FC Twente van 3 tot en met 12 december 2011 ziek was en om die reden niet telefonisch bereikbaar was.¹²

De laatste dagen voor de wedstrijd

In Utrecht wordt gewerkt met een systeem waarbij er per thuiswedstrijd van FC Utrecht een vergunning wordt verstrekt. In deze vergunning worden door de gemeente voorwaarden gesteld aan het plaatsvinden van de betreffende wedstrijd. Deze vergunning wordt persoonlijk ondertekend door de burgemeester. Op donderdag 1 december 2011 wordt de vergunning voor de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente door de gemeente Utrecht verleend. Hierin zijn voor merendeel standaard vergunningvoorwaarden opgenomen, die ook gelden voor bijvoorbeeld de laag risico (categorie A) wedstrijd tegen Heerenveen (22 oktober 2011) en de hoog risico (categorie C) wedstrijd tegen Ajax (6 november 2011). Eén van de vergunningvoorwaarden is dat de aanhang van FC Twente door FC Utrecht dient te worden gefouilleerd bij entree van het stadion.¹³ In het stadion van FC Utrecht wordt er op 1 december 2011 een zogenoemde schouw uitgevoerd door de manager operations en een veiligheidsmedewerker van FC Utrecht. Daarbij worden geen bijzonderheden aangetroffen.¹⁴

Diezelfde dag informeert de voetbalcoördinator van de regiopolitie Twente het TMSI dat er 557 supporters van FC Twente komen: in twaalf bussen en zonder harde kern. De voetbalcoördinator van de regiopolitie Twente heeft “een onderbuikgevoel” over mogelijke spanningen en ordeproblemen, vanwege de geruchten over boosheid onder de aanhang van FC Utrecht richting mensen van FC Twente op de hoofdtribune en richting de spelersbus van FC Twente. Het TMSI geeft nogmaals aan dat dit onbevestigde signalen zijn.

Die avond is er contact tussen de voetbalcoördinatoren van de regiopolitie Utrecht en Twente. Het aantal van 577 bezoekende supporters wordt bevestigd. De Twentse politiemann wijst erop dat FC Twentesupporters een wraakactie vrees vanwege het geweld tegen spelers van FC Utrecht op 2 maart 2011. FC Twente is ook bezorgd, onder meer omtrent de veiligheid van ‘hun’ mensen die plaats nemen op de tribune en van ‘hun’ spelers(bus). Er is geen concrete informatie beschikbaar over wraakacties van/door FC Utrechtsupporters. Ook de voetbalcoördinator van de regiopolitie Twente en de veiligheidscoördinator van FC Twente beschikken niet over feitelijke informatie om deze vrees te onderbouwen. Bovendien zijn er in het verleden vanuit Twente vaker zorgen geuit over de veiligheid zonder dat de concrete aanwijzingen hiervoor zijn aangeleverd of in gezamenlijkheid zijn onderzocht. Hierdoor worden dergelijke ‘signalen’ vanuit Twente niet (meer) als bijzonder beschouwd door verschillende voetbalveiligheidspartners in Utrecht, maar mogelijk ook daarbuiten.¹⁵

12. Respondenten FC Utrecht

13. Wedstrijddraaiboek en vergunning brief van 1 december.

14. Schouwverslag stadion Galgenwaard 1 december 2011.

15. Diverse interviews

Vanwege de Twentse zorgen heeft er op 2 december 2011 weer een mailwisseling plaats tussen de twee voetbalcoördinatoren van de politiekorpsen over een mogelijke vergeldingsactie door FC Utrechtsupporters. De mail bevat een bijlage, met de volgende mededeling van de afdeling veiligheidszaken en beveiliging van FC Twente aan de regiopolitie Twente. In deze mail wordt niet alleen gewezen op het geweld van 2 maart 2011, maar ook op andere gebeurtenissen uit het verleden die kwaad bloed zouden hebben gezet:

“Afgelopen seizoen heeft zich na afloop van de bekerwedstrijd FC Twente – FC Utrecht op 2 maart 2011 bij ons stadion een vervelend incident voorgedaan. Hierbij zijn drie reservespelers van FC Utrecht aangevallen, waarbij er één is geslagen. Dit heeft vanzelfsprekend kwaad bloed gezet bij de FC Utrechtsupporters. De afgelopen week heb ik informatie ontvangen vanuit Utrecht, die erop wijst dat FC Utrechtsupporters FC Twenteprominenten, en anderen die herkenbaar zijn als FC Twente- supporters, ‘lastig’ willen vallen.

Er hebben al eerder vervelende incidenten plaatsgevonden, zoals het bekogelen van bussen (waarbij mensen zwaargewond raakten) en ook hebben zich vervelende incidenten op de hoofdtribune voorgedaan in voorgaande jaren. Om die reden en vanwege de rivaliteit tussen beide supportersgroeperingen, verzoek ik jou deze informatie te delen met de politie in Utrecht en met name zorg te dragen voor begeleiding van onze spelersbus zowel voor als na de wedstrijd.”¹⁶

De voetbalcoördinator van regiopolitie Utrecht neemt telefonisch contact op met zijn collega bij de Twentse politie en vraagt naar de bronnen van de informatie dat FC Utrechtsupporters FC Twente- prominenten en de andere supporters lastig willen vallen. De voetbalcoördinator van regiopolitie Twente zegt toe terug te bellen. Er is echter voor de wedstrijddag geen contact meer over deze vraag tussen de twee voetbalcoördinatoren.

De voetbalcoördinator van FC Utrecht neemt contact op met het TMSI en vraagt of de informatie dat FC Utrechtsupporters FC Twente prominenten, en anderen die herkenbaar zijn als FC Twentesupporters, ‘lastig’ willen vallen, bevestigd of ontkracht kan worden. Het TMSI heeft vervolgens telefonisch overleg met de RID van het Utrechtse en Twentse korps. Na dit overleg koppelt de coördinator TMSI het volgende terug aan de voetbalcoördinator van FC Utrecht: *“Zowel vanuit Utrecht als Twente is het beeld dat de geschetste situatie niet op scherp staat en dat er vanuit Twente weinig hardekern- supporters meekomen.”¹⁷* Het TMSI treft op het internet eveneens geen signalen of berichten aan die wijzen op plannen van FC Utrechtsupporters richting de FC Twenteaanhang.¹⁸ TMSI ontkracht de berichten dat FC Twente prominenten of andere supporters doelwit zouden zijn van geplande acties van FC Utrechtsupporters.

De RID van de regiopolitie Twente verstrekt, op 2 december 2011, per telefoon informatie aan de Utrechtse RID over een artikel in het regionale dagblad Twentse Courant – Tubantia. Dat artikel gaat over de Europese wedstrijd Wisla Krakow – FC Twente (2 december 2011). In het artikel raadt de manager operations van FC Twente supporters af om de wedstrijd op 14 december 2011 in Krakow te bezoeken, vanwege ernstige bedreigingen door Krakowsupporters.

16. Feitenrelaas Politie Utrecht.

17. Divisie informatie Utrecht – Informatie FC Utrecht - FC Twente

18. Notitie informatieproces RID & TMSI

Dit valt verkeerd bij een deel van de harde kern van FC Twente. Ze vinden dat ze zelf wel uitmaken of ze gaan of niet. Een aantal FC Twentesupporters oppert om een “statement” te maken tijdens de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente. De informatie over mogelijke onrust onder FC Twentesupporters naar aanleiding van het bovengenoemde artikel is nieuw voor de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht.

Hardekernsupporters van Twente

Vrijdag 2 december ontvangt de RID Utrecht informatie van de RID Twente dat FC Twente afreist met 600 supporters. Hieronder zijn 60 leden van de harde kern van FC Twente waarvan tien van hen worden gekwalificeerd als “probleematisch”. Deze supporters zouden hun kans op geweld “pakken als die zich voordoet”. Deze informatie wordt verstrekt aan het TMSI, maar om nog onduidelijke reden is deze informatie niet bekend bij de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht. Tegelijkertijd twijfelt de voetbalcoördinator van Twente of zijn zorgen over deze 60 hardekernsupporters voldoende duidelijk zijn overgekomen. Hij besluit om zijn collega in Utrecht alsnog te mailen en schrijft dat er naar *“de uitwedstrijd tegen FC Utrecht 50 á 60 supporters van de harde kern meegaan. Daar zijn ook supporters bij die maar zelden mee gaan met uitwedstrijden”*.

De informatie over de harde kern was nog niet bekend bij de voetbalcoördinator van Utrecht, maar wordt niet als bijzonder gekwalificeerd, omdat veel clubs met hun harde kern naar FC Utrecht komen. De gekozen inzet van de regiopolitie Utrecht en van FC Utrecht houdt rekening met de aanwezigheid van leden van de harde kern van FC Twente. Die inzet blijft op papier ongewijzigd. In de praktijk heeft een kleine wijziging plaats, want vanwege (ziekte) verzuim bestaat de voetbaleenheid uit 35 man in plaats van 40. Dit is onder de ondergrens van 36, maar de resterende totale politie-inzet is hoog genoeg, zo schat de politie in. Het aantal motorrijders wordt ook afgeschaald (van 10 naar 6), omdat er minder bussen met uitsupporters komen dan waarmee rekening is gehouden.¹⁹

De voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht en de voetbaleenheid ontvangen op 2 december 2011 het zogenoemde informatiebulletin van het TMSI. Dit bevat geen extra informatie over mogelijke spanningen of gewelddadigheden. Het vestigt wel de aandacht op mogelijk vuurwerkbezit van supporters. Door de naderende jaarwisseling is het volgens de politie aannemelijk dat er meer (zwaar) vuurwerk in omloop komt. Ook onder de supporters is er wellicht sprake van vuurwerkbezit.

Een dag voor de wedstrijd, op zaterdag 3 december 2011, verstrekt de RID Twente telefonisch informatie aan de RID Utrecht. In dit telefoongesprek wijst de RID Twente erop dat de 60 bezoekende hardekernsupporters van FC Twente normaal gesproken niet meegaan naar uitwedstrijden. Het is niet bekend wat de precieze reden is van hun komst. Er zijn meerdere opties: de lage entreprijs, de intentie om een statement te maken over de wedstrijd Krakow – FC Twente of het incident op 2 maart 2011 in Enschede. Er is geen informatie over kwade intenties van de harde kern, maar *“als FC Utrechtsupporters de confrontatie zouden aangaan dan [zouden] de FC Twentesupporters deze niet uit de weg gaan”*.²⁰ Deze informatie is niet bekend bij de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht.

19. Interview politie Utrecht

20. Notitie Informatieproces RID & TMSI.

3.3 De eerste ongeregelheden

Op de ochtend van de wedstrijddag, zondag 4 december 2011, ontvangt de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht (die dag Operationeel Commandant) het bericht dat de voetbaleenheid vanwege ziekte 32 man telt, in tegenstelling tot de geplande 35 functionarissen. De OC belt met de Officier van Dienst Politie (OvDP). De OvDP geeft aan dat de wedstrijdregeling, op oproepbasis, kan worden ondersteund door de reguliere politie die in de stad dienst doet. De OC overlegt met de Algemeen Commandant (AC). Ze besluiten dat dit afdoende is.²¹

Om 10:30 uur vindt de briefing van de Utrechtse politie plaats. Dit is een half uur eerder dan gepland, om tijd in te ruimen voor terugkoppeling over de openlijke geweldpleging (Ajaxsupporters gooiden een vuurwerkbommen naar de aanhang van FC Utrecht) tijdens de wedstrijd FC Utrecht – Ajax van zondag 6 november 2011.

Tijdens de briefing wordt gemeld dat er geen concrete signalen zijn over geplande geweldadige acties. De voetbaleenheid wordt geïnstrueerd “scherp” op te letten bij aankomst van de spelersbus van FC Twente, omdat FC Twente zich zorgen maakt over de veiligheid van die bus en van enkele prominenten van FC Twente. In opdracht van de voetbalcoördinator van de politie Utrecht verkennen motorrijders om 11:00 uur de route van de spelersbus van FC Twente. Er worden geen supporters of (andere) bijzonderheden aangetroffen. Vanaf 11:00 uur, tot aan kort voor de wedstrijd (14:00 uur), monitort de RID of er signalen zijn die duiden op (georganiseerde) verstoringen van de openbare orde. Het *“beeld blijft rustig”*.²²

De veiligheidscoördinator van FC Twente heeft gedurende de wedstrijddag veelvuldig telefonisch contact met de veiligheidscoördinator van FC Utrecht over de meereizende FC Twentesupporters.

Vanaf 12:30 uur zijn de volgende functionarissen aanwezig in de commandoruimte van het FC Utrechtstadion:

- De voetbalcoördinator politie Utrecht (in de functie van OC);
- Een medewerker van de OC;
- Een logger;
- Een centralist;
- Een medewerker van de TMSI;
- Een ambtenaar van de gemeente Utrecht en
- De veiligheidscoördinator van FC Utrecht.

Om 12:30 uur neemt het reguliere politiepersoneel zijn positie in rondom het stadion. Ongeveer twintig minuten later wordt er door een groep van ruim 25 FC Utrechtsupporters vuurwerk afgestoken onder het nabijgelegen viaduct. Dezelfde groep steekt om 13.04 uur, bij amateur-voetbalvereniging Odin, weer vuurwerk af. Om 13:14 uur is de supporter die waarschijnlijk het vuurwerk afsteekt “in beeld” bij de politie en vijf minuten later wordt verzocht hem te arresteren. Om 13:22 uur wordt, in overleg met OC, besloten om de verdachte voornamelijk niet aan te houden. De verdachte gaat namelijk bij amateurvoetbalclub Sterrenwijk

21. Feitenrelaas Politie Utrecht

22. Feitenrelaas Politie Utrecht

naar binnen waar de kantine druk bevolkt is met FC Utrechtsupporters, die zeer waarschijnlijk onder invloed zijn van alcohol. Dit is derhalve niet het juiste moment om de aanhouding te verrichten. FC Utrechtsupporters in sector 3 worden grondig gefouilleerd. Zij komen uit de richting van voetbalclub Sterrenwijk. De politie vraagt FC Utrecht om goed te controleren op vuurwerkbezit.

Het stadion is om 13:00 uur opengegaan. Rond deze tijd arriveert ook de spelersbus van FC Twente. Dit verloopt zonder problemen. Om 13:59 arriveert het eerste van twee clusters bussen uit Enschede, dit is 19 minuten later dan gepland.²³ Het tweede cluster FC Twentesupporters arriveert om 14:14 uur, 14 minuten later dan gepland. Een Twentse politieman laat wel weten dat er “extra supporters” zijn meegereisd bovenop het afgesproken aantal. Hij spreekt de verwachting uit dat *“het zonder inzet van de ME een zware middag zal worden”*.²⁴ Het is niet duidelijk waar deze inschatting op is gebaseerd. De Utrechtse politie heeft geen Mobiele Eenheid (ME) ingezet in de nabijheid van het stadion. Dit is conform de B-plus risicoclassificatie die in het vooroverleg van de wedstrijd door de betrokken veiligheidspartners is bepaald. Er is wel een peloton flex-ME paraat om binnen één uur na oproep (per pieper) ter plaatse te zijn. Dit is de professionele norm voor de opkomsttijd van de ME.

Kort voor de wedstrijd, omstreeks 13:30 uur, spreekt een surveillerende agent van de levende have een taxichauffeur. Deze taxichauffeur geeft dan aan dat *“het wel eens goed los zou kunnen gaan”*. Deze informatie wordt niet gedeeld met de operationeel commandant. Het is niet bekend waarom deze informatie niet is gedeeld.

Kort voor de aftrap, om 14:29 uur, wordt in het uitvak met FC Twentesupporters eenmaal vuurwerk afgestoken. Gedurende de eerste helft van de wedstrijd (14:30 – 15:15 uur) en in de rust (15:15 – 15:30 uur), doen zich enkele incidenten voor die volgens respondenten gebruikelijk zijn bij een B-plus wedstrijd. Er worden in de commandokamer geen spanningen onder de supporters opgemerkt die worden gezien als voorbode van geweld. Het TMSI ontvangt geen signalen over mogelijke onrust of dreigende incidenten. In deze periode hebben de volgende gebeurtenissen plaats:

- Vanaf ongeveer 14:30 uur (het begin van de wedstrijd) zijn er provocaties door vijftien FC Utrechtsupporters in vak-U, richting het uitvak. Deze supporters worden om 14:45 uur met succes aangesproken of verwijderd door stewards;
- Omstreeks 14.45 uur signaleren agenten op het Herculesplein drie personen die later die middag betrokken raken bij de ongeregelde heden. De agenten hebben het gevoel dat “ze op het boevenpad” zijn;²⁵
- Om 15:00 uur geeft TMSI door aan RID dat het “rommelt” op het bordes van vak H. Daar verzamelt zich namelijk een groep van twintig personen. De voetbaleenheid wordt ingezet om alert te zijn op dit vak. Op datzelfde moment is er een dienstwissel van de Officier van Dienst Politie (OvDP). De nieuwe OvDP heeft telefonisch overleg met de OC. De OC deelt mee dat het nog rustig is, maar dat er mogelijk een beroep gedaan wordt op de reguliere politie (de zogenoemde incidentenafhandeling en/of wijkpolitie) als er iets gebeurt buiten het stadion, omdat de voetbaleenheid vanwege ziekteverzuim niet op de vereiste minimumsterkte is;

23. Algemeen draaiboek FC Utrecht – FC Twente en meldkamer logboek politie Utrecht

24. Feitenrelaas Politie Utrecht

25. Feitenrelaas Politie Utrecht

- Om 15:03 uur wil een aantal FC Twentesupporters het stadion betreden. Deze supporters zijn op eigen initiatief buiten de buscombi om naar het stadion gereisd om de wedstrijd bij te wonen. De stewards geven aan dat zij te laat zijn. Zij mogen het stadion niet meer in. Het gebeurt wel vaker dat FC Twentesupporters buiten de vervoersregeling om een wedstrijd proberen bij te wonen. Bijvoorbeeld wanneer supporters van FC Twente in een andere stad studeren. Volgens een respondent van FC Twente gebeurt dit echter altijd in overleg met en na toestemming van de veiligheidscoördinator van de betreffende voetbalclub;²⁶
- FC Utrecht komt binnen 20 minuten op een 0-2 achterstand. FC Utrechtsupporters raken geïrriteerd en dat uit zich in spreekkoren. De irritatie wordt versterkt als kort voor de rust vleugelspits Duplan (FC Utrecht) geen strafschop krijgt, maar wel een gele kaart vanwege een vermeende schwalbe;
- Om 15:30 uur, vlak voor het begin van de tweede helft, constateert de politie dat de ‘aan de poort’ van het uitvak geweigerde FC Twentesupporters, (mogelijk) van de supportersvereniging van FC Twente zijn. Zij bezoeken het supportershome van FC Utrecht en worden daar door enkele FC Utrechtsupporters ontvangen.²⁷ Hieruit leidt de OC af dat er geen sprake is van spanningen tussen beide supportersgroepen. Later blijkt dat dit bezoek niet bekend is bij de voorzitter van de supportersvereniging van FC Utrecht, de supportersbegeleider van FC Utrecht en de veiligheidsafdeling van FC Twente;
- Kort na aanvang van de tweede helft, om 15:39 uur, houden FC Twentesupporters circa elf spandoeken met de tekst “*F*ck Eredivisie live*” boven hun hoofd.²⁸ De spandoeken zijn ongeveer twee bij drie meter groot en vanwege deze tekst verboden in het stadion. Hiernaast wordt in het uitvak gefilmd door een FC Twentesupporter met een (bijna) professionele filmcamera. Ook dit is niet toegestaan, maar de camera wordt niet door FC Twentestewards ingenomen.²⁹

Het vuurwerk

Om 15:49 uur wordt er vanuit het uitvak een vuurpijl naar vak-U geschoten.³⁰ De vuurpijl komt in de lucht tot ontploffing. Een groep van circa vijftien FC Utrechtsupporters uit vak-U reageert geschrokken en agressief en loopt de tribune af richting de gracht. Twee Utrechtsupporters lopen daadwerkelijk de gracht in, de rest blijft op het bordes staan. De supporters worden tegengehouden door stewards en de twee supporters in de gracht voegen zich weer bij de groep op het bordes. In het uitvak (vak V) probeert een aantal FC Twentesupporters de tribune te verlaten. In de gracht worden zij tegengehouden door stewards van FC Twente.

Om 15:50 uur gaat er nogmaals vuurwerk af, ditmaal onder de stalen trap van het bordes van vak-U.³¹ Op dat moment staan circa vijftien supporters en circa tien stewards van FC Utrecht op de trap en het bordes. Het is knalvuurwerk dat met een lichtflits explodeert. Het is onduidelijk waar dit vuurwerk vandaan komt.

26. Interview veiligheidscoördinator FC Twente

27. Feitenrelaas Politie Utrecht, logboek c.k. en BVH

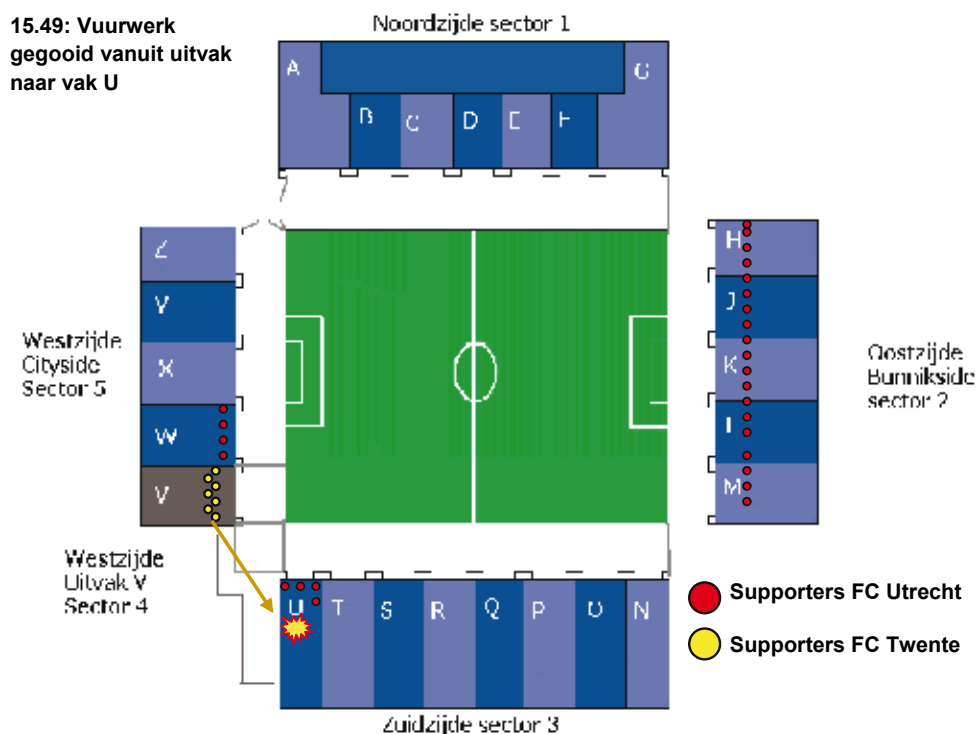
28. Amateur foto's uitvak

29. Agenda evaluatie FC Utrecht – FC Twente

30. Camerabeelden FC Utrecht – FC Twente, camera 2

31. Camerabeelden FC Utrecht – FC Twente, camera 2

Figuur 3.1: Stadion Galgenwaard, eerste vuurwerkincident

Een aantal FC Utrechtsupporters van vak-W (het familievak van FC Utrecht, gelegen naast het uitvak) ziet dit en loopt zichtbaar geagiteerd en verontwaardigd de tribune af, de gracht in. Bij de sectorscheiding met het uitvak maken zij heftige armgebaren en een agressieve indruk richting de FC Twentesupporters. Bij het hek worden zij echter tegengehouden door stewards van FC Utrecht en terug de tribune op gestuurd. In reactie hierop rent een groep van circa twintig FC Twente-supporters de gracht in naar het hekwerk tussen het uitvak en het familievak (vak-W).

Net op het moment dat de FC Utrechtsupporters uit vak-W wegdraaien van het hek wordt er om 15:52 uur, vanuit het uitvak, nogmaals met vuurwerk gegooid. Ditmaal onder de metalen trap bij de sectorscheiding tussen het uitvak en vak-W.³² Het knalvuurwerk belandt achter een aantal stewards en teruglopende FC Utrechtsupporters in de gracht voor vak-W.³³ De zware knal, gepaard met een lichtflits, verwondt één van de stewards. Een grotere groep ouders en kinderen in vak-W schrikt, wordt boos en raakt in enkele gevallen in paniek.

Vanaf dit moment slaat het gedrag van de FC Utrechtsupporters om.³⁴ Supporters in vak-U zetten hun capuchon op en wenken in de richting van de FC Utrechtsupporters op de Bunnikside.³⁵ Op dat moment trekken ook de FC Twentesupporters zich terug van de sectorscheiding met vak-W en gaan weer de tribune op. In een tijdsbestek van ongeveer een minuut lopen 60 tot 80 supporters van de Bunnikside de gracht in.

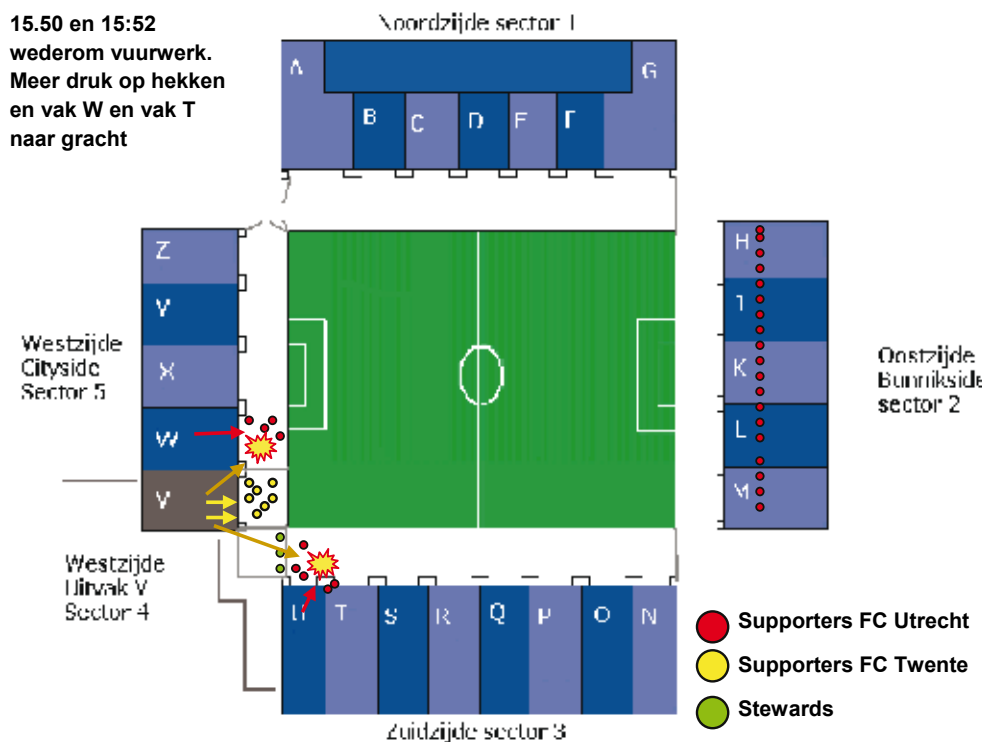
32. Camerabeelden FC Utrecht – FC Twente, camera 3

33. Respondent FC Utrecht

34. Feitenrelaas Politie Utrecht en notulen evaluatie FC Utrecht – FC Twente

35. Sfeerproces-verbaal researche

Figuur 2: Stadion Galgenwaard, tweede en derde vuurwerkincident

Zij reageren op de wenkende gebaren van FC Utrechtsupporters in vak-U en de (laatste) vuurwerkinval en lichtflits in de gracht bij vak-W. Vanuit de gracht bij de Bunniksider (sector 2) proberen zij via de lange zijde (sector 1 en 3) bij het uitvak van de FC Twentesupporters te komen. Andere FC Utrechtsupporters – ook ouders met kinderen – schrikken van de sfeerslag en verlaten het stadion: op weg naar huis, weg van de problemen.³⁶

FC Utrechtsupporters voeren de druk op de hekken tussen sector 1/2 en sector 2/3 op. Met name bij de sectorscheiding 2/3, ter hoogte van vak-M wordt geweld gebruikt richting de stewards. Dit geeft vanaf de Bunniksider toegang tot de Zuidzijde (sector 3) en het uitvak. Stewards voor het hek raken in de verdrukking wanneer circa 50 tot 60 FC Utrechtsupporters, aftellend van 10 naar 1, meerdere keren het hek bestormen. Ondanks dit geweld houden de stewards van FC Utrecht stand en worden ook de supporters die het hek beklimmen, teruggeduwd.³⁷ Tegelijkertijd lopen meer supporters van de Cityside (sector 5) de gracht in, in de richting van het uitvak.

De FC Utrechtsupporters willen het uitvak bereiken, zo lijkt het. De supporters breken echter niet door. Dit is opmerkelijk omdat de sectorscheiding 2/3 bij ongeregelde toestanden in het verleden geen stand heeft gehouden tegen supporters die koste wat het kost het uitvak wilden bereiken.³⁸ De stewards blijven onder benarde omstandigheden in positie. Hierop verlaten ongeveer ruim 60 FC Utrecht-supporters via de nooduitgang het stadion, vanaf de Bunniksider. Ze lopen richting het Galgenwaardsepad.³⁹

36. Sfeerproces-verbaal recherche

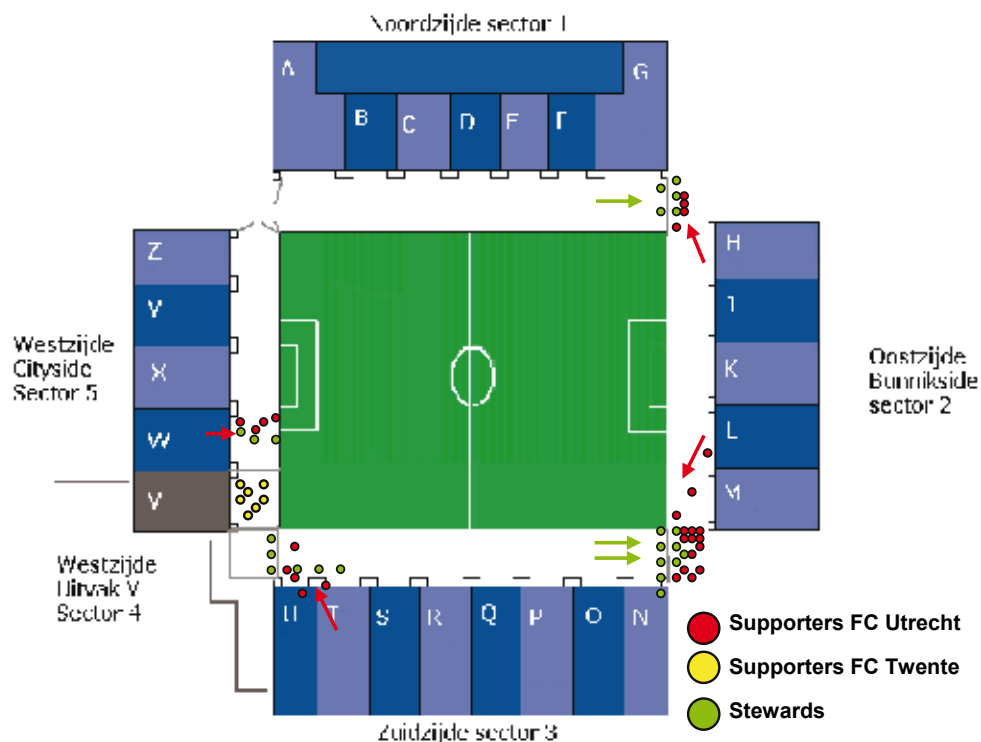
37. Amateur camerabeelden, via www.youtube.com

38. Interview Voetbalcoördinator regiopolitie Utrecht

39. Camerabeelden FC Utrecht – FC Twente, camera 18

Om 15:52 uur zijn er op vier locaties in het stadion ongeregelde heden waarbij FC Utrechtsupporters druk uitoefenen op de hekwerken en op de stewards. Dit zijn: sectorscheiding 1/2, sectorscheiding 2/3 en beide zijden van het uitvak, sectorscheidingen 4/5 en 4/3 (zie afbeelding).

Figuur 3: Stadion Galgenwaard ongeregelde heden op vier locaties

Kort hierna, om 15:53 uur, besluit de veiligheidscoördinator van FC Utrecht – op basis van overleg met de Operationeel Commandant van de politie Utrecht – dat de wedstrijd tijdelijk gestaakt wordt. Op dat moment zijn er verschillende locaties met gewelddadigheden of veiligheidsrisico's: zowel binnen als buiten het stadion. De OC van de politie Utrecht en de veiligheidscoördinator van FC Utrecht besluiten om het uitvak niet te ontruimen. Dit biedt de veiligheidsorganisatie de mogelijkheid om de aanhang van FC Twente in het uitvak af te schermen en zich, daarnaast, volledig te richten op de gewelddadigheden van de kant van de aanhang van FC Utrecht. De veiligheidscoördinator van FC Utrecht vraagt de politie om bijstand te verlenen in het stadion.⁴⁰

Het verzoek om bijstand

Om 15:56 uur belt de OC naar de Algemeen Commandant. Hij vraagt om de inzet van ME, om bijstand uit het district en om ondersteuning door een helikopter. De OC gaat er – in zijninzetscenario's – vervolgens van uit dat de ME is opgepiept en dat het conform de professionele norm maximaal een uur duurt voordat de ME ter plaatse is. Om 15:57 uur belt de AC met de meldkamer om ME-inzet aan te vragen. Door meteen de aanvraag voor ME-bijstand bij de meldkamer te doen en vervolgens contact te zoeken met de korpsleiding bespaart de AC tijd

40. Feitenrelas Politie Utrecht en Notulen evaluatie FC Utrecht – FC Twente

bij de broodnodige mobilisatie van de ME.⁴¹ Om 15:59 uur belt de AC naar de korpsleiding om toestemming te vragen voor de inzet van de ME. Nog een minuut later belt de AC op zijn beurt naar de burgemeester om hiertoe toestemming te vragen. De burgemeester stemt in.

Om 16:06 uur piept de meldkamer de coördinator van het Bureau Conflict en Crisisbeheersing (BCCB) op. Om 16:07 uur is er telefonisch contact tussen de AC en een andere coördinator van het BCCB. In dit gesprek stellen zij vast dat de meldkamer de verkeerde functionaris heeft opgepiept. Om 16:16 uur piept de Meldkamer twee ME-pelotons op met de instructie: “*Met spoed opkomen BCCB*”.⁴² Hiernaast worden de 1e en 2e piketfunctionarissen van het BCCB gepaged om met spoed op te komen naar BCCB.

Ongeveer tien minuten later, om 16:25 uur, staan de eerste ME’ers bij het hek van het BCCB te Bilthoven. Het hek zit dicht en er is geen sleutel aanwezig, hierdoor kunnen ze niet naar binnen. De sleutelhouder moet op dat moment van buiten Utrecht komen en een andere tweede sleutelhouder die dichterbij woont, is op dat moment ziek. Veertig minuten nadat de ME is opgepiept en een uur nadat de OC bij de AC om inzet van ME heeft verzocht, om 16:55 uur, komt de sleutelhouder aan bij het BCCB. De ME kan nu naar binnen om zich om te kleden. De ME commandant besluit op dat moment om niet te wachten tot één van de twee pelotons compleet is, maar om bij een voltallige groep flex ME’ers al uit te rijden.

3.4 Hevige ongeregelheden buiten het stadion

In de tussentijd vinden bij het stadion de volgende gebeurtenissen plaats. De groep FC Utrecht-supporters die bij sector 2/3 (vak-M) het stadion uitgaat, verplaatst zich omstreeks 15:53 uur via het Galgenwaardsepad, in de richting van Parkeerplaats 6 (P6)⁴³. Daar staan de bussen van FC Twente-supporters. “*Ze bedekken hun gezichten en schreeuwen leuzen als: Met z’n allen!*”. De groep van ongeveer 60 FC Utrechtsupporters verzamelt zich op het Conclusionplein en breidt zich snel uit naar ongeveer 100 supporters. Ongeveer tien politieagenten van de Voetbaleenheid vormen een linie tussen het Conclusionplein en het Herculesplein. Achter hen staan enkele hondengeleiders. De supporters gooien onder meer met stenen, fietsbellen en vuurwerk. Dit komt vlak voor de linie tot ontploffing. De politieagenten trekken zich verder terug richting het uitvak.⁴⁴ Tussen de gewelddadige supporters lopen veel supporters die zich juist willen distantiëren. Dat lukt.⁴⁵

41. Feitenrelaas Politie Utrecht en logboek commandokamer stadion Galgenwaard

42. Meldkamerschermpjes GMS 4-12-2012

43. Camerabeelden FC Utrecht – FC Twente

44. Camerabeelden FC Utrecht – FC Twente, camera 38

45. Feitenrelaas Politie Utrecht Sfeerproces-verbaal recherche

Tegelijkertijd ontstaat er een groeiende groep FC Utrechtsupporters op het Herculesplein ter hoogte van het viaduct. Deze supporters zijn in tegengestelde richting om het stadion heen gelopen. Om 16:04 uur keert – mede ‘dankzij’ de naar ‘buiten’ verplaatste ongeregelde heden – de rust terug in het stadion. Vrijwel alle supporters die in het stadion zijn gebleven, zitten op hun plaats. De veiligheidscoördinator van FC Utrecht en de OC van de politie zijn aanwezig in de commandoruimte in het stadion en overleggen voortdurend met elkaar over het verloop. Zij besluiten dat de wedstrijd kan worden hervat om te voorkomen dat meer mensen het stadion verlaten en buiten het stadion aansluiting zoeken bij de rellende supporters.

Omstreeks 16:05 uur verstrekt de RID informatie aan TMSI dat de harde kern van FC Utrecht, koste wat het kost, bij de FC Twenteaanhang wil komen. Deze informatie komt ‘real time’ binnen via een medewerker van TMSI die aanwezig is in de commandoruimte. Deze informatie wordt direct doorgegeven aan de OC. Op dat moment richten rellende FC Utrechtsupporters hun geweld op de politie. Er lopen inmiddels (rellende) supporters over de Waterlinieweg. Dat is een weg met veel autoverkeer. De vrijwillige politie sluit deze weg om 16:08 uur af voor het verkeer.⁴⁹

Om ongeveer 16:10 uur hoort de Officier van Dienst van de politie Utrecht (OvdP), over de portofoon, dat de centralist diverse politievoertuigen uit de reguliere dienst naar het stadion stuurt. Zij besluit ook zelf ter plaatse te gaan omdat zij hoort dat agenten worden bekogeld door een grote groep supporters.

Omstreeks 16:11 uur trekken supporters stenen en stoeptegels uit de grond. De stoeptegels worden stuk gegooid op de grond. De – vaak scherpe – brokstukken die hierdoor ontstaan, worden vervolgens naar de politie gegooid. De bereden politie chargeert vanaf het Conclusionplein, ter hoogte van het Galgenwaardsepad. Ze verdrijven de supporters van dit plein. FC Utrechtsupporters hebben geen oog meer voor het uitvak en ‘vluchten’ naar het Herculesplein. Een deel van de supporters rent naar het viaduct en naar de Tamboersdijk.

De voetbaleenheid vormt een linie tussen het BP-tankstation en het stadion, met de neuzen richting het Herculesplein. De hondengeleiders kiezen positie achter de linie. Ondertussen groeit de groep FC Utrechtsupporters uit: van aanvankelijk ongeveer 70 personen tot ruim 200 personen. Het betreft voornamelijk jongeren en jongvolwassenen. De groep rent in de richting van de beredenen die zich terugtrekken. De supporters smijten voortdurend allerlei projectielen: onder meer stenen, vuurwerk, fietsen en fietsbellen. Soms wordt dit smijten georkestreerd: supporters tellen af van 10 naar 1, en gooien dan collectief objecten naar de politie.

Om 16:12 uur worden de leden van driehoek gebeld. Zij komen naar de Briljantlaan. Tegelijkertijd worden politieagenten uit de hele stad opgeroepen om naar het BP-tankstation te komen. Om 16:15 uur verstrekt de RID aan TMSI informatie over supporters die zich op hun beurt organiseren. Er is namelijk een oproep gedaan onder supporters om te verzamelen bij het stadion. Ook de OC wordt hiervan op de hoogte gebracht.⁵⁰

49. Logboek commandokamer stadion Galgenwaard

50. Feitenrelas Politie Utrecht, Sfeerprocesverbaal recherche en logboek commandokamer stadion Galgenwaard

Het einde van de – door FC Utrecht dik verloren (2-6) – wedstrijd nadert. Een stroom ‘gewone supporters’ kruist de relschoppers. Zij brengen zich in veiligheid, onder meer door naar het viaduct te rennen.

Charge op charge

Om 16:20 uur krijgen de beredenen toestemming om “*op eigen initiatief*”⁵¹ te chargeren. De omstandigheden vragen hier overduidelijk om. Om 16:24 uur worden projectielen naar de politie gegooid vanaf de Waterlinieweg en de Rubenslaan. De beredenen chargeren in verschillende richtingen om de supporters uiteen te drijven en niet “*in de rug*” te krijgen. Nog steeds tellen supporters af, om vervolgens de politie te bekogelen. Ze rennen enkele keren op een politielinie af, maar de politie slaat deze aanval af. De beredenen chargeren en de politielinie schuift naar voren.

Om 16:28 uur gaan de voorzitter van de supportersvereniging en de supporterscoördinator van FC Utrecht naar supporters onder het viaduct. Ze spreken op hen in en enkele supporters lijken te bedaren. Net op dat moment komt er een opvallende politieauto met loeiende sirenes en zwaailichten de Waterlinieweg afgereden om vervolgens onder het viaduct door – door de groep rellende supporters – de collega’s op het Herculesplein bij te staan. Dit werkt als een rode lap op de supporters onder het viaduct die vervolgens massaal de politieauto bekogelen. Op dat moment lijken verdere pogingen van de voorzitter van de supportersvereniging en de supporterscoördinator van FC Utrecht volstrekt kansloos. Ze trekken zich vervolgens terug achter de politielinies. Na het aftellen volgt soms een ware stenenregen richting de agenten.

Om 16.30 uur arriveert de AC in de commandokamer. Hij treedt in overleg met de OC, de gemeente en het OM. De Spoorwegpolitie verzamelt landelijk mensen en stuurt ze naar Utrecht CS. De helikopter gaat om 16:32 uur vliegen.

Agenten uit de stad komen, in opvallende dienstvoertuigen, aanrijden vanaf de Stadionlaan: in de richting van het BP-tankstation. Deze assisterende politiemensen vormen, samen met reeds aanwezige agenten, een linie ter hoogte van de brievenbussen. Ook komt er vuurwerk tot ontploffing bij diverse burgervoertuigen.⁵²

De OvDP bereikt om 16:33 uur het BP tankstation. Zij ziet dat de voetbaleenheid een linie vormt tussen het stadion en het BP-tankstation, met daar tegenover circa 200 supporters. De linie beweegt naar achteren en naar voren, afhankelijk van de druk en bewegingen van de supporters. De OvDP heeft twee portofoons bij zich: één op het kanaal voor de noodhulp en de centralist in de meldkamer, en één op dat van de Operationeel Commandant (OC) in de commandokamer. De OvDP vindt dit onhandig, maar navraag leert dat dit gebruikelijk is. De OvDP laat dit zo en legt zoveel mogelijk mondeling verbinding met de voetbaleenheid. De OvDP vraagt aan een wijkagent om de leiding te nemen over de assisterende agenten, die vanuit verschillende districten naar het stadion komen. Een groep voegt zich bij de linie van de voetbaleenheid. De voetbaleenheid probeert bij en onder het viaduct zoveel mogelijk supporters te herkennen, met het oog op aanhoudingen op een later (geschikt) moment.

51. Feitenrelaas Politie Utrecht

52. Feitenrelaas Politie Utrecht en Sfeerproces-verbaal bevindingen Rellen Stadion Galgenwaard

Tien ter assistentie opgeroepen agenten gaan op verzoek van de voetbaleenheid naar het hek dat de FC Utrechtsupporters scheidt van de supportersbussen van FC Twente. Het is daar relatief rustig. Ze hebben zicht op het uitvak en op de bussen. Circa 20 tot 30 minuten schermen de agenten daar het parkeerdek (en uitvak) af. Daarna nemen stewards van FC Utrecht hun taak over, omdat deze locatie “onder controle is”. De agenten worden meteen elders ingezet. Supporters steken omstreeks 16.45 uur vanaf het Esso-tankstation aan de Tamboersdijk, de Waterlinieweg over. De agenten rennen in versnelde looppas naar de afrit van de Waterlinieweg en vormen een linie met ruim vijftien andere agenten en met twee hondengeleiders⁵³.

Om 16.50 uur raakt bij de politie (TMSI en RID) bekend dat ongeveer 200 supporters van FC Utrecht pas willen vertrekken na een confrontatie met supporters van FC Twente. Na een reeks stevige charges van de politie is tijdelijk een soort status quo bereikt. Er zijn veel jongeren bij de ongeregelheden betrokken. De RID laat aan de OC weten dat de (jonge) relschoppers zijn geschrokken van het politieoptreden en voor even uit het lood lijken geslagen. De oude harde kern houdt zich op bij de bussen, maar lijkt zich afzijdig te houden. Kort hierna, omstreeks 16.52 uur, meldt de RID aan de OC dat het verstandig is om de spelersbus van FC Twente in de gaten te houden. De VC zorgt ervoor dat een groep stewards om de bus gaat staan. Om 16:55 uur krijgt een agent een zware steen op zijn borst.

Om 16.54 uur is, in jargon, ‘de kelder’ operationeel voor overleg van de lokale gezagsdriehoek. De burgemeester, de voorlichter en de districtschef zijn op dat moment aanwezig. De driehoek wordt gebriefd over de situatie en de genomen besluiten en maatregelen door de politie. Op dat moment ligt de nadruk sterk op de operatie. Het besluit tot de inzet van de ME is reeds genomen en er zijn op dat moment geen zaken waarover de driehoek nog dient te beslissen. Een respondent:

*“De calamiteitenkelder heeft beperkingen voor wat betreft de camerabeelden die daar binnenkomen, daar moet je voorzichtig mee zijn. Die kunnen er heel anders uitzien dan hoe het in werkelijkheid is”.*⁵⁴

De respondent verwijst hierbij naar twee aspecten. Ten eerste dat in de calamiteitenkelder de camera's van FC Utrecht niet kunnen worden bekeken, maar wel (als enige) de beelden van de politiehelikopter ontvangt. Ten tweede verwijst de respondent naar het feit dat camerabeelden maar een deel van de feitelijke situatie weergeven. Zo zijn bijvoorbeeld afstanden soms moeilijk in te schatten en kan de intensiteit van een situatie verkeerd overkomen.

Op straat verplaatsen ongeveer 200 supporters zich, via de Tamboersdijk, naar de Waterlinieweg. Ze steken vervolgens over richting de toegangspoort van P6, waar stewards bij de hekken staan. Bij het oversteken, worden auto's beschadigd door relschoppers. Supporters gooien stenen tegen het gebouw en richting de stewards van FC Twente die achter het hek bij P6 staan opgesteld. De stewards trekken zich terug waarna circa vijftien supporters om 17:01 uur moeiteloos door het hek breken. Eenmaal op het parkeerterrein weten de supporters niet wat ze daar willen doen en trekken ze zich terug. Agenten, waaronder hondengeleiders en

53. BVH

54. Respondent interview

beredenen, verlenen assistentie bij het verdrijven van de supporters en het sluiten van het hek. Beredenen voeren een charge uit en maken het hek bij P6 vrij. Daarbij raakt een ruiter door stenen gewond aan zijn been. Hiervoor wordt een ambulance gebeld. Even later worden de FC Twentestewards afgelost door stewards van FC Utrecht en proberen supporters nogmaals het parkeerterrein te betreden. Wederom gaat het hek even open, maar dit maal houden de circa tien stewards stand. Hierna snellen meer stewards van Utrecht naar het hek en vormen ze een groep van circa 25 stewards.

Inmiddels begint het donker te worden. De supporters gooien nog steeds met stenen en vuurwerk naar de politie. De Waterlinieweg ligt ongeveer drie meter hoger dan de positie waar de politieagenten zich bevinden. Op de Waterlinieweg rijdt nog steeds verkeer. Auto's komen tot stilstand vanwege rondlopende en rondrennende supporters. Om 17:00 uur vernielen supporters met stenen een auto op de oprit van de Waterlinieweg. De Waterliniezijde A28 wordt afgesloten: bij Laaggraven en aan de kant van de A28. De politie sluit om 17:05 uur ook de Goylaan, richting het stadion, af.

De groep supporters op de Waterlinieweg wordt steeds groter. Supporters klimmen over de middengeleider. De politie vormt wederom een linie en chargeert. Hondengeleiders en agenten beklimmen het talud en lopen de Waterlinieweg op. Ze vormen opnieuw een linie op de Waterlinieweg. Om ongeveer 17:07 uur lost een politiefunctionaris hier het eerste waarschuwingsschot. Het betreft een hondengeleider die, tijdelijk, zijn portofoon is kwijtgeraakt. In reactie op zijn schot, trekken supporters zich massaal en in snel tempo terug de Waterlinieweg af.⁵⁵

Ze gaan naar het parkje aan de Tamboersdijk. De wegrennende supporters blijven stenen naar de politie gooien. Een andere agent lost om 17:12 uur eveneens een waarschuwingsschot. Dit schietincident wordt gefilmd – met infraroodbeelden – vanuit de politiehelikopter en is, in de zogenoemde calamiteitenkelder, op beeldschermen zichtbaar voor de districtschef. Op straat blijft de politie een linie vormen op de Waterlinieweg. Ze profiteert nu op haar beurt van het hoogteverschil. Supporters gooien nog altijd met stenen, maar doen geen pogingen meer om de Waterlinieweg op te komen. Na afloop van de rellen doet de regiopolitie Utrecht intern onderzoek naar de geloste waarschuwingsschoten en oordeelt dat deze terecht en gepast waren.⁵⁶

Tussen de parkeergarage en het BP-tankstation heeft de politie ondertussen een andere linie gevormd. De beredenen staan, samen met reguliere agenten, op het plein voor het stadion. Om 17:10 uur komen hier extra opgeroepen hondengeleiders aan. Ze worden direct ingezet in deze linie. Agenten delen tikken uit met hun wapenstok. Ze chargeren niet, maar consolideren de situaties, in afwachting van de opgeroepen ME. Volgens de OvDP waren aanhoudingen in deze situatie onmogelijk vanwege de getalsmatige verhouding en de stenenregens. Eén of meer politieagenten roept in deze periode; *“We moeten hier weg, we staan stenen te koppen, dit is levensgevaarlijk!”*⁵⁷

55. Helikopterbeelden Politie Utrecht

56. Interview districtschef regiopolitie Utrecht

57. Procesverbaal recherche politie Utrecht

Het optreden van de bereden politie blijkt, in de periode tot de aankomst van de ME, onmisbaar.⁵⁸ Zonder de bescherming van zogenoemde ‘harde pakken’ en onder continue bekogeling met stenen en andere projectielen, chargeren de beredenen keer op keer om de rellende FC Utrechtsupporters uiteen te drijven. Zonder dit effectieve optreden van de beredenen hadden de linies waarschijnlijk niet standgehouden, zo vrezen diverse respondenten achteraf.

De Mobiele Eenheden ter plaatse

Om 17:13 uur arriveert de eerste groep flex ME’ers bij het stadion. Op de Waterlinieweg – op het viaduct – vormen ze een linie op tussen reguliere agenten collega’s en relschoppers. Om 17:15 uur is een tweede groep ter plaatse. Zij steken kort daarna de vangrail Waterlinieweg over en jagen met charges de groep de Tamboersdijk af. Om 17:16 uur lopen supporters, al stenen gooiend, richting P6.

Een groep ME drijft de supporters het park in, met ondersteuning door de schijnwerpers van de helikopter. Andere ME’ers jagen de groep de oprit van de Waterlinieweg af. De ME drijft zo de supporters uit elkaar, in de richting van de Stadionweg. Twee andere groepen van de ME zijn inmiddels ook ter plaatse en chargeren vanaf P6 onder de Waterlinieweg door. Een grote groep supporters blijft nu staan op de Herculeslaan, voor de flats. Door dit ME-optreden richt het geweld van de supporters zich op de ME, waardoor de andere agenten meteen worden ontlast.

Om 17:20 uur raakt bekend dat de harde kern van FC Utrecht niet “opgeeft” en binnen een kwartier weer tot actie over zal gaan. Om 17.25 uur staan er twee grote groepen supporters bij het viaduct op de Tamboersdijk.

Om 17:25 uur controleert een motorrijder de A28. Er staat geen file. De OC besluit om de ME dichterbij het stadion te positioneren, om daar bescherming te bieden aan FC Twentesupporters. De ME heeft de situatie daar snel onder controle. De OC geeft daarom opdracht om de FC Twente-supporters de stad uit te begeleiden. Zij zitten dan nog in het stadion. Het is de bedoeling om de FC Twentesupporters binnen vijftien minuten het vak uit te begeleiden. De ME kiest posities op de Waterlinieweg en schermt de risicolocaties af. De FC Twentesupporters dienen zo snel mogelijk in de bussen te stappen. De ME schermt de bussen af tot aan de Laaggraven. Zodra de bussen daar zijn gepasseerd, sluiten de begeleidende ME’ers zich weer aan bij hun collega’s.

Om 17:43 uur is het rustig op de Tamboersdijk. Ongeveer tien minuten later verlaten stewards het stadion. In de buurt van het stadion, waar het nu ook rustig is, nemen ze posities over van politiemensen. Er staat nog wel een grote groep supporters op de Laan van Minsweerd, bij de afrit van de Waterlinie. Het geweld is echter nagenoeg voorbij. De Waterlinieweg wordt vrijgegeven. De afrit bij het stadion blijft dicht.

Afschaling

Tussen 17:56 en 18:10 uur voert de ME de laatste charges uit. Ze chargeert eerst in het park en verdrijft daar supporters die tot kort daarvoor ‘relden’. De ME trekt zich terug uit het park. Vervolgens voeren twee groepen ME een charge uit op de Adriaan van Ostadelaan, in de

58. Interviews meerdere respondenten

richting van de kruising. Een andere groep ME'ers chargeert ook naar deze kruising, maar dan vanaf het viaduct. De bereden politie positioneert zich bij de ingang van de Kromhoutkazerne. Daar is namelijk een kleine groep van de oude harde kern blijven staan. De beredenen geven zo rugdekking, zodat het nu onmogelijk is voor deze supporters om daar vandaan de ME aan te vallen. Kort hierna voert de ME nog enkele korte charges uit.

Om 18.00 uur geeft TMSI een update aan de RID. Om 17.50 zijn de laatste bussen van FC Twente vertrokken en ook de spelersbus is zonder problemen weggereden. Er hangt nog een groep van 20 - 25 relschoppers rond het stadion en er is een plan om deze in te sluiten en aan te houden. Aan de RID wordt tevens gevraagd om actuele informatie. Het is onduidelijk of deze relschoppers daadwerkelijk worden aangehouden.

De FC Twentesupporters hebben de stad dan al, in veiligheid, verlaten. Hetzelfde geldt voor de spelersbus van FC Twente. De ME krijgt het commando om in de voertuigen plaats te nemen. De overgebleven relschoppers druipen dan ook af.

Tussen 18:11 en 18:55 uur vertrekken, stap voor stap, de meeste politie-eenheden. Om 18:40 uur worden de motorrijders bedankt voor hun diensten en om 18:43 de ruiters. Om 19:11 uur rukt de ME in. Tien minuten later vraagt de RID aan de persvoorlichting van de politie, om het gerucht te ontkrachten dat er bij de supportersrellen iemand zou zijn overleden of neergeschoten. Diezelfde avond worden er op het niveau van de parket- en korpsleiding afspraken gemaakt over de inzet van recherchecapaciteit om de relschoppers aan te houden.⁵⁹

3.5 Natraject

Op maandag 5 december 2011 wordt er een regulier veiligheidsoverleg gevoerd bij FC Twente tussen de club, de regiopolitie Twente, het OM en de gemeente. De uitwedstrijd tegen FC Utrecht wordt geëvalueerd. In reactie op de persconferentie van de voetbalvierhoek van Utrecht om 14:00 uur brengt de Manager Operationele Zaken van Twente aan het eind van de dag het bericht naar buiten dat de regiopolitie Twente aan het Utrechtse korps had geadviseerd het duel als risicowedstrijd te bestempelen.⁶⁰ In het verslag van het betreffende veiligheidsoverleg is hierover de volgende passage opgenomen:

"De voetbalcoördinator van de regiopolitie Twente (red. Auditteam) zegt toe zijn bevindingen op chronologische volgorde op papier te zetten. Zo geeft hij aan dat politie Utrecht de wedstrijd niet als risicowedstrijd heeft aangemerkt, terwijl politie Twente dat wel geadviseerd heeft."⁶¹

59. Interview driehoeksofficier stad Utrecht

60. Feitenrelaas Politie Utrecht

61. Notulen MDVO 5 december 2011

Op diezelfde dag worden er in Utrecht raadsvragen gesteld over de ongeregeldheden bij de wedstrijd. Hiernaast vindt er – in het kader van de pilot ‘Normalisatie van voetbalveiligheid’ van de KNVB – een overleg plaats met de voetbalveiligheidspartners uit Utrecht. Hierbij zijn aanwezig:

- De burgemeester en twee (senior) veiligheidsadviseurs van de gemeente Utrecht;
- Een MT-lid en de voetbalcoördinator van de regiopolitie Utrecht;
- De voetbalofficier van het OM;
- De algemeen directeur en veiligheidscoördinator van FC Utrecht;
- De voorzitter en twee veiligheidsadviseurs van de KNVB;
- Een beleidsmedewerker van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en
- Twee vertegenwoordigers BKB (een campagne- en communicatiebureau).

Vanwege de ongeregeldheden van de dag ervoor staat dit overleg in een ander daglicht. Tijdens het overleg worden verschillende onderwerpen besproken, waaronder⁶²:

- De omvang en intensiteit van de reactie van de FC Utrechtsupporters;
- Het vuurwerk in het stadion en de kwaliteit van fouillering;
- De onmogelijkheid voor de politie om het uitvak leeg te halen vanwege de veiligheid;
- Het gebrek aan verantwoordelijkheid en gastheerschap bij clubs over de supporters die zij meeneemen naar uitwedstrijden;
- Het belang van gedegen opsporing en sanctionering bij een traject van normalisatie;

Bovenal wordt door de betrokkenen aangegeven dat het jammer is als het incident van 4 december ertoe leidt dat het normalisatietraject wordt beëindigd. De deelnemers zijn het erover eens dat FC Utrecht op de goede weg is en dit zou moeten doorzetten, ondanks de gewelddadige rellen rond de wedstrijd tegen FC Twente. Vanwege de vele media-aandacht wordt maandagochtend besloten dat de zogenoemde ‘voetbalvierhoek’ om 14:00 een persconferentie geeft. In de persconferentie geeft de driehoek uitleg over de ongeregeldheden van de avond ervoor en de aanpak om de betrokken relschoppers aan te houden.

Een dag later, op dinsdag 6 december 2011, wordt de wedstrijd geëvalueerd in stadion de Galgenwaard. Aanwezig zijn:

- De veiligheidscoördinator en een veiligheidsmedewerker van FC Utrecht;
- De veiligheidscoördinator van FC Twente en de plaatsvervangend veiligheidscoördinator;
- Een coördinator veiligheidszaken van de KNVB;
- Een senior veiligheidsadviseur van de gemeente Utrecht;
- De voetbal coördinator en agent van de regiopolitie Utrecht en
- De voetbalcoördinator en de plaatsvervangend Clusterchef van de regiopolitie Twente.

Er worden onder de volgende conclusies getrokken:

- De wedstrijdvoorbereiding liep in beginsel goed. De communicatie tussen FC Twente en FC Utrecht had beter gekund, maar dit heeft geen gevolgen gehad voor de situatie die is ontstaan.

62. Verslag Kick-off Pilot Voetbal & Veiligheid Utrecht, 5 december 2011

- De FC Twentesupporters kwamen relatief laat bij het stadion aan, maar ook dit heeft geen consequenties gehad voor de veiligheid of de sfeer. Iedereen is gefouilleerd. De sfeer onder bezoekers was bij aanvang van de wedstrijd positief;
- Tot aan de rust van de wedstrijd was er eerder een gelaten dan een gespannen sfeer in het stadion. Alles leek onder controle;
- De vuurwerkexplosie van 15:51 uur leidde tot een omslag. Door een combinatie van factoren ontstond een hele heftige reactie bij de FC Utrechtsupporters: de boosheid onder Utrecht-fans over vuurwerkbommen tijdens de recente wedstrijd FC Utrecht – Ajax; de tussenstand in de wedstrijd (0-4); en ongenoegen over de gebeurtenissen bij de bekerwedstrijd FC Twente – FC Utrecht in het vorige seizoen;
- FC Utrecht en de politie hebben in goed overleg de wedstrijd stilgelegd. Het ontruimen van het uitvak was geen optie, ook niet als er meer politie-inzet was geweest. Het eerste doel was om herstel van de orde te bewerkstelligen. De stewards van FC Utrecht concentreerden zich op de situatie in het stadion en de politie op de situatie erbuiten;
- Het besluit om de FC Twentesupporters langer vast te houden in het uitvak is op een juiste manier uitgevoerd, want de supporters hebben veilig het stadion en de stad verlaten. De veiligheid van de FC Twentesupporters is niet in gevaar geweest.

Op 6 december 2011 geeft de regiopolitie Twente om 16:52 uur een persverklaring over de informatie-uitwisseling in aanloop naar de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente:

*“In de media suggereerde een medewerker van FC Twente dat de politie Enschede richting de politie Utrecht heeft aangegeven dat de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente op zondag 4 december 2011 als risicowedstrijd zou moeten worden bestempeld. Dit is feitelijk onjuist. Het is gebruikelijk dat voorafgaand aan een Eredivisiewedstrijd informatie-uitwisseling plaatsvindt tussen de direct betrokken korpsen. In deze specifieke situatie is tussen de korpsen actief samengewerkt en informatie uitgewisseld. Politie Twente heeft aan de collega’s van politie Utrecht alle beschikbare informatie doorgegeven die relevant is voor de wedstrijd. Vervolgens is het aan de ontvangende partij om de informatie te analyseren, te beoordelen en de politie-inzet te bepalen”.*⁶³

Op 14 december 2011 om 14:00 uur debrieft de regiopolitie Utrecht voor de tweede keer. Dienders die de voetbalrellen hebben meegemaakt, zijn aanwezig. Er worden enkele conclusies geformuleerd:

- We moeten in het vervolg informatie explicieter delen met alle ingezette collega’s, zowel tijdens de inzet als bij een gezamenlijke briefing. Nu waren alleen de medewerkers die ook daadwerkelijk gekoppeld waren aan voetbal bij de briefing betrokken. Informatie moet beter worden gedeeld met hen die niet betrokken zijn geweest bij de voorbereiding en niet op de hoogte zijn van risico-inschattingen, het informatiebeeld en de consequenties daarvan voor de politie-inzet;
- Het is verstandig om de opschalingsprocedure te beschrijven. In eerste instantie wordt dit gericht op voetbal. In het draaiboek zal een noodscenario worden opgenomen. Daarnaast zal er een voorstel gedaan worden hoe met regulier blauw personeel veilig opgeschaald kan worden. Er wordt bekeken welke hulpmiddelen daartoe noodzakelijk zijn;

63. Feitenrelas Politie Utrecht

- Er worden afspraken gemaakt, zodat op een verantwoorde manier kan worden afgeweken van sturing langs de formele commandolijn. Dit wordt bij trainingen meegenomen;
- Er wordt een koers bepaald over de inzet van de voetbaleenheid en de grenzen daarbij;
- De zogenoemde levende have zal de rest van het voetbalseizoen met beschermende kleding worden ingezet;
- Er is geen aanleiding om de ingezette lijn om de politie-inzet bij voetbalwedstrijden te reduceren of te wijzigen.

Opsporing verdachte reischoppers

In het opsporingsonderzoek wordt er gewerkt met de organisatiestructuur van een zogenoemd Team Grootchalig Onderzoek (TGO). Het incident voldoet strikt genomen niet aan de gestelde criteria om door het OM formeel als TGO aangemerkt te worden. Echter, vanwege de aard en omvang van het geweld richting de politie is de parket- en korpsleiding van Utrecht van mening dat een grootchalig onderzoek wel gerechtvaardigd is.⁶⁴

De beginfase van het rechercheonderzoek verloopt snel. De eerste dagen na de rellen analyseren rechercheurs de vele camerabeelden van de rellen minutieus. De foto's van verdachten worden vervolgens getrapd verspreid onder politieagenten. De leden van de voetbaleenheid wordt als eerste gevraagd of zij personen herkennen. Hieruit blijkt al dat er maar weinig 'voetbalbekenden' tussen zitten. Vervolgens worden de foto's op het interne politienetwerk geplaatst met de vraag wie deze verdachten herkent. Dit proces levert circa vijf positieve identificaties op.

Na ongeveer een week besluit de zaakofficier in nauw overleg met de persofficier⁶⁵ om de eerste beelden van vijf verdachten op 13 december 2011 op internet (www.politie.nl) en het regionale televisieprogramma van RTV5 'Bureau Hengeveld' te tonen. Op 31 januari 2012 worden de beelden van de laatste negen verdachten op televisie getoond in 'Opsporing verzocht'. Het tonen van foto's van verdachten op billboards is hierbij niet als voor de hand liggende optie beschouwd. Het merendeel van de getoonde individuen wordt verdacht van openlijke geweldpleging en in het bijzonder, geweld tegen functionarissen met een publieke taak; stewards en de politie. Vooral dit laatste aspect maakt het delict ernstiger en vormt een legitimering voor tonen van de beelden van verdachten op televisie en internet. Voor het al dan niet verspreiden van foto's is voor elke aangehouden verdachte afzonderlijk een afweging gemaakt. De beschikbare foto's en beelden zijn door de zaakofficier van het OM en de teamleider van het rechercheonderzoek van de regiopolitie Utrecht bekeken. Op basis hiervan is per verdachte een eigenstandige beslissing genomen over het al dan niet tonen van beelden op internet en televisie. Dit is in lijn met de criteria voor proportionaliteit en subsidiariteit zoals deze door de driehoek van Utrecht zijn vastgelegd in de 'Aanwijzing opsporingsberichtgeving'. Het voornemen om de beelden van verdachten op internet en televisie te tonen, is op de dag van de ongeregelde rellen op 4 december 2011 – en de dagen daarna – door de regiopolitie Utrecht aangekondigd. Bij deze aankondiging is niet aangegeven dat reischoppers nog kunnen voorkomen dat hun foto's op internet en televisie worden getoond door contact op te nemen met de politie.

⁶⁴. Interview driehoeksofficier Utrecht-stad

⁶⁵. Gemandateerd door de hoofdofficier en zoals vastgelegd in de 'Aanwijzing opsporingsberichtgeving'

Halverwege december besluiten de parketleiding en de korpsleiding om het rechercheonderzoek – ondanks de omvangrijke rechnercapaciteit die dit vraagt – voort te zetten totdat er minstens 70 betrokken relschoppers zijn aangehouden. Hiernaast wordt er besloten om eveneens beelden van zich misdragende FC Twentesupporters te beoordelen. Dit leidt vervolgens tot de aanhouding van twaalf FC Twentesupporters.

Gedurende het opsporingstraject vindt er afstemming plaats tussen het OM, de politie, de gemeente, FC Utrecht en de KNVB over gecombineerde sancties. Dossiers die strafrechtelijk niet robuust genoeg zijn, worden besproken met de gemeente of de club om te beoordelen of er bestuurs- of civielrechtelijk wel nog mogelijkheden voor sanctionering zijn. Daarnaast wordt van alle aangehouden verdachten een melding gemaakt bij de KNVB.

Er worden in totaal 91 verdachten aangehouden, twaalf hiervan worden overgedragen aan het parket in Almelo. In hun verklaringen geven nagenoeg alle Utrechtse verdachten aan dat zij in het stadion aanwezig waren om de wedstrijd te zien.⁶⁶ Voor vier verdachten wordt de zaak geseponneerd wegens gebrek aan bewijs. Uiteindelijk worden op de zitting van 21 maart 2012 – circa drieënhalf maand na de rellen – 75 verdachten voor de politierechter in Utrecht gebracht. In totaal worden er die dag 54 zaken afgedaan en 21 zaken worden aangehouden voor nader onderzoek of voor verdere voorbereiding door de verdediging.

Voor de strafes in de verschillende zaken zijn de verdachten onderverdeeld in drie verschillende groepen.⁶⁷

- Groep één bestaat uit 36 personen die verdacht worden van openlijk geweld tegen de stewards in het stadion. Specifiek; duwen en trekken tegen een hek en de daarvoor staande stewards. Dit zijn 28 meerder- en 8 minderjarigen;
- Groep twee bestaat uit elf personen die verdacht worden van het deel uitmaken van de groep die buiten het stadion stenen e.d. heeft gegooid naar de politie, zonder dat de betrokken verdachte daadwerkelijk zelf heeft gegooid. Dit zijn zes meerder- en vijf minderjarigen en tot slot;
- Groep drie, bestaande uit vier personen die verdacht worden van het daadwerkelijke gooien van stenen richting van de politie. Deze groep bevat een meerder- en drie minderjarigen.⁶⁸

Onder deze aangehouden verdachten zitten geen verdachten van het gooien van vuurwerk vanuit het uitvak. Het relatief grote aantal aangehouden verdachten in groep één is het directe gevolg van het gebruik van camerabeelden van FC Utrecht en van amateurbeelden. Tijdens de zitting op 21 maart 2012 worden deze beelden ook getoond. De kwaliteit van de beelden is echter niet zodanig dat het gezicht van elke relschopper in de gracht van het stadion kan worden geïdentificeerd. Bovendien zijn de beelden van het uitvak ontoereikend om vast te stellen welke FC Twentesupporters vuurwerk hebben gegooid naar FC Utrechtsupporters.

66. Respondent OM parket Utrecht

67. Memo; overzicht zitting 21 maart, NB van drie verdachten op de zitting van 21 maart 2012 is onbekend welke sanctie is opgelegd.

68. Overzicht voetbalzitting 21 maart jl. OM, van twee afgedane zaken is niet bekend tot welke groep zij behoren.

Bij rellen in de openbare ruimte is het vaak lastig om aanhoudingen op heterdaad te verrichten. Vaak is het een tactische afweging van de politie om dit niet te doen omdat aanhoudingen extra mankracht kosten en het risico aanwezig is dat de menigte zich – nog meer – tegen de politie keert. Bij aanhoudingen buiten heterdaad vormen camerabeelden een belangrijk onderdeel in de herkenning van verdachten en de bewijslast van de politie. Op de rechtzitting van 21 maart 2012 worden er door het OM een groot aantal beelden getoond van de misdragingen van de aangehouden verdachten. Mede op basis van deze beelden worden 36 van de circa 60 tot 80 relschoppers die zich binnen het stadion hebben misdragen, veroordeeld. Van de naar schatting 200 relschoppers die buiten het stadion actief zijn geweest, worden op diezelfde zitting vijftien verdachten veroordeeld.

Er worden dus meer dan twee keer zoveel verdachten aangehouden en veroordeeld voor misdragingen binnen het stadion dan voor misdragingen buiten het stadion. Dit terwijl het geweld van de relschoppers buiten het stadion heftiger en omvangrijker was. De voornaamste reden voor dit verschil in aanhoudingen en veroordelingen is dat de kwaliteit van de beelden van de beveiligingscamera's binnen het stadion aanzienlijk beter is dan dat van de beveiligingscamera's buiten het stadion.

Op 21 maart 2012 worden tien verdachten geheel vrijgesproken en één gedeeltelijk. 40 aangehouden verdachten worden veroordeeld. Voor de eerste groep aangehouden verdachten variëren de vonnissen tussen:

- Werkstraffen van 60 uur tot 80 uur, waarvan 20 uur voorwaardelijk;
- Een proeftijd van twee jaar;
- Een strafrechtelijk stadionverbod tot een jaar en;
- Betaling van een bedrag tot € 250,- aan het schadefonds geweldsmisdrijven politie.⁶⁹

Voor de tweede groep aangehouden verdachten is een hogere straf geëist en zijn de volgende sancties opgelegd:

- Werkstraffen tot 200 uur;
- Een celstraf van een maand, geheel voorwaardelijk;
- Een proeftijd van twee jaar;
- Een strafrechtelijk stadionverbod tot twee jaar en;
- Betaling van € 500,- aan het schadefonds geweldsmisdrijven politie.⁷⁰

Voor de derde groep zijn de zwaarste straffen, waaronder enkele maanden celstraf, geëist. Een aanzienlijk aantal zaken is op de zitting van 21 maart 2011 aangehouden om de verdediging meer voorbereidingstijd te geven. De opgelegde vonnissen in deze groep variëren tussen:

- Werkstraffen tot 240 uur;
- Celstraf oplopend tot 8 maanden waarvan twee maanden voorwaardelijk;
- Een proeftijd van twee jaar;
- Strafrechtelijk stadion- en gebiedsverboden tot twee jaar en;
- Toewijzing van vorderingen benadeelde partij, de politie Utrecht.⁷¹

69. In deze groep zijn – mede op verzoek van het OM – negen aangehouden verdachten vrijgesproken

70. In deze groep is uiteindelijk één aangehouden verdachte vrijgesproken.

71. Op 11 mei heft ere en tweede zitting plaatsgevonden. De sancties die hier zijn opgelegd, zijn meegenomen in het bovenstaande overzicht.

Er zijn in totaal door de KNVB 96 landelijke stadionverboden opgelegd, waarvan 84 in Utrecht en 12 in Enschede. Hiernaast zijn de twaalf aangehouden verdachten uit Twente strafrechtelijk veroordeeld met de volgende vonnissen:

- Acht aangehouden verdachten uit Twente hebben een voorwaardelijke werkstraf gekregen van 60 uur – of een celstraf van 30 dagen – met een proeft van twee jaar.
- Twee aangehouden verdachten een voorwaardelijke werkstraf van 60 uur – of 30 dagen celstraf – en een celstraf van een week voorwaardelijk. Ook voor deze personen geldt een proeftijd van twee jaar.
- Een persoon heeft een voorwaardelijke werkstraf van 90 uur gekregen – of 60 dagen – met een proeftijd van twee jaar en tot slot;
- Een persoon heeft een onvoorwaardelijke werkstraf van 120 uur – of 60 dagen – gekregen en een celstraf van twee weken voorwaardelijk.⁷²

3.6 Tot slot

De beschreven ongeregelheden roepen, wat ons betreft, enkele vragen op. Tot slot van dit hoofdstuk gaan we daar nader op in.

Ten eerste de vraag in hoeverre de beschikbare voorinformatie wees op een wezenlijke kans op heftig collectief geweld. Bij de beantwoording van deze vraag stuiten we op een patroon dat bij eerdere evaluaties van (voetbal)rellen aan de orde is gesteld en heeft geresulteerd in verhitte discussies tussen onderzoekers en betrokken politiemensen, in het bijzonder voetbal- en informatiespecialisten (Otten, Boin en Van der Torre, 2001). Er komt in de aanloop naar de wedstrijd op 4 december 2011 een stroom berichten op gang: we vermijden hier heel bewust de woorden ‘gerucht’ of ‘informatie’. Het betreft de bezorgdheid van onder meer de voorzitter, de manager operationele zaken en veiligheidscoördinator van FC Twente over de veiligheid van medewerkers van FC Twente op de hoofdtribune van FC Utrecht en over de spelersbus van FC Twente.

Andere berichten maken melding van een hoge opkomst van FC Twentesupporters, waaronder harde- kernleden. Dit wordt onder meer in verband gebracht met de strafbare feiten op 2 maart 2011 toen personen uit de harde kern van FC Twente, spelers van FC Utrecht aanvielen en er minstens één mishandelde. De regiopolitie Utrecht, in het bijzonder de voetbalcoördinator, vraagt door naar de concrete bronnen voor deze veiligheidsrisico's. Die concrete bronnen worden niet aangeleverd, ook niet door de Twentse voetbalcoördinator (politie), die zijn Utrechtse collega attendeert op de bezorgdheid bij de club. Het valt op dat FC Twente wel de risico's agendeert, maar dat de directie nauwelijks reageert op vragen vanuit Utrecht. Bijvoorbeeld op de pogingen van de algemeen directeur van FC Utrecht om telefonisch in contact te treden met de voorzitter van FC Twente. Achteraf blijkt dat de voorzitter van FC Twente van 3 tot en met 12 december ziek was en om die reden niet bereikbaar voor FC Utrecht.

FC Twente en de regiopolitie Twente leggen in feite een voorgevoel op tafel: ze wijzen op zaken waarmee ze rekening houden, omdat de incidenten uit het recente verleden klaarlijk 'leven' bij de harde kernen van de twee clubs.

72. Respondent OM parket Almelo

De regiopolitie Utrecht wil zich echter niet baseren op dit 'voorgevoel zonder concrete bronnen': ze wil voorinformatie die is gevalideerd. Die validering blijft uit en de risico-inschatting wordt derhalve niet opgehoogd naar 'C', maar er worden wel aanvullende veiligheidsmaatregelen getroffen bovenop de maatregelen behorende bij een B-risicoclassificatie. Op 4 december wordt het voorgevoel echter deels praktijk. Nadat FC Twentesupporters tot drie keer toe vuurwerk richting FC Utrechtsupporters gooien, breken er ernstige ongeregeldheden uit. Hierbij zijn het niet de FC Utrechtsupporters die zich richten op spelers of notabelen van FC Twente waar de signalen uit Twente op duiden. Het zijn de FC Twentesupporters die door het gooien van vuurwerk richting FC Utrechtsupporters een confrontatie uitlokken. In reactie hierop probeert een groep FC Utrechtsupporters het uitvak te bereiken waar de FC Twenteaanhang zich bevindt en van waaruit het vuurwerk is gegooid. Ondanks dat de berichten uit Enschede in een geheel andere richting wezen, laat dit wel zien dat de contextuele risicosignalen in de voorfase niet voldoende op waarde geschat zijn. Elk bericht over mogelijke spanningen is door de regiopolitie Utrecht grondig onderzocht, maar kon niet bevestigd worden of werd in sommige gevallen zelfs ontkracht. Het feit dat het vuurwerk door FC Twentesupporters is gegooid, maakt ook duidelijk dat een deel van deze berichten en signalen onjuist was. Echter, geruchten die wijdverbreid zijn onder in dit geval de harde kern van FC Twente en die dus 'leven', zijn belangrijk omdat zij de publieke verwachtingspatronen omtrent voetbalwedstrijden beïnvloeden. Ze zijn daarmee direct van invloed op de zelfselectie en op het 'mental frame' van de bezoekers (Van der Torre e.a., 2008). Dit verklaart waarom er ruim 60 hardekernleden van FC Twente naar Utrecht komen, terwijl ze normaliter zelden of nooit (!) naar een uitwedstrijd gaan.⁷³ Het verklaart ook waarom het 'volle bak' was bij FC Utrecht: de in hoofdstuk 2 beschreven emoties en frustraties kwamen tot 'ontploffing', juist bij vuurwerkindcidenten en een ruime achterstand tegen FC Twente.

Ten tweede de vraag in hoeverre massa-effecten een rol hebben gespeeld bij het ontstaan van de rellen, in die zin dat relschoppers als het ware zijn opgegaan in het collectieve geweld, met een tijdelijke 'vernauwing' van het individuele schuldbesef. Deze vraag werd in de context van rechtszaken tegen (één van de) verdachten geopperd door een advocaat. Massahysterie zou verklaren waarom individuen mee hebben gedaan aan het collectieve geweld.⁷⁴ Volgens de advocaat is dat waarschijnlijk een grond voor strafvermindering. Op de (consequenties voor de) strafmaat gaan we niet in, maar wel op de vraag over het eventuele massa-effect op 4 december 2011.

De literatuur leert dat verschillende contextuele kenmerken van een massa bij kunnen dragen aan geweld. More is different, al is de aard van de supporters veel belangrijker voor de kans op geweld dan het aantal (Adang, 1998). Een massa is een diffuse groep, onder andere omdat individuen weten of denken dat ze niet als afzonderlijke personen worden waargenomen. Anonimiteit en onduidelijke waarneming en informatieverwerking in een massa, kunnen bijdragen aan collectief geweld. In een massa kan de handelingsbekwaamheid van individuen aangetast worden. Dat is vooral het geval bij buitensporige consumptie van alcohol en/of drugs. Hooligans of andere supporters gebruiken soms 'zomaar' heftig geweld: zonder aanleiding of met een aanleiding die rationeel gezien niet in verhouding staat tot het katalyserende incident. Toch gaat aan veel collectief voetbalgeweld een escalatieproces vooraf.

73. Interview respondent regiopolitie Twente

74. Relschoppers FC Utrecht voor de rechter, RTV Utrecht, 21-03-2012

Dat is een snelle verslechtering van de relaties, waarbij één of enkele incidenten – zogenoemde flitspunten – de opmaat zijn tot geweld. We bezien in hoeverre de ideaaltypische elementen (Van der Torre e.a., 2008) terugkeren bij het voetbalgeweld op 4 december 2011:

- De onderlinge verhoudingen waren al gespannen vanwege incidenten in het verleden. Het kan incidenten betreffen waarbij één van de actuele partijen niet betrokken was. In dit geval zijn de spanningen onder meer opgelopen vanwege de mishandeling van FC Utrechtspelers door FC Twentesupporters en vanwege de vuurwerkbommen bij de thuiswedstrijd van FC Utrecht tegen Ajax op 6 november 2001;
- Er treedt een verwijdering op tussen de actuele partijen. Dit gaat gepaard met een wijzingsperspectief. Op 4 december 2011 komt er een grote groep hardkernsupporters van FC Twente, die normaliter niet meereist naar een uitwedstrijd, naar de wedstrijd. Dit heeft waarschijnlijk te maken met anticipatie op een mogelijk gewelddadige reactie van FC Utrecht op de mishandeling van ‘hun spelers’ door dit soort FC Twentesupporters. De aanhang van FC Utrecht op 4 december 2011, gedoopt weinig ‘vanuit het uitvak’. Op het moment dat er iets gebeurt, is de grens meteen bereikt;
- Er treedt een incident (een flitspunt) op dat de agressie versterkt. Het incident is een schok, maar stond tegelijkertijd te gebeuren. Op 4 december 2011 reageren FC Utrechtsupporters zeer agressief op vuurwerk dat vanuit het uitvak met FC Twentesupporters wordt gegooid richting de Utrecht aanhang;
- Er wordt met geweld gereageerd op het incident. De betrokken partijen voelen zich over en weer geprovoceerd. De FC Utrechtsupporters mobiliseren zich en trekken op richting het uitvak;
- De kans op geweld wordt vergroot door de consumptie van alcohol en/of drugs. Op 4 december 2011 was een categorie FC Utrechtsupporters duidelijk onder invloed. Hiernaast hebben FC Twentesupporters voorafgaand aan de reis vanuit Enschede in het supportershome gedronken en tevens was in de bussen de consumptie van een blikje bier toegestaan. Dit heeft mogelijk bijgedragen aan de bereidheid van de FC Twenteaanhang om FC Utrechtsupporters te provoceren door het gooien van vuurwerk;
- Er verspreiden zich geruchten en beelden die de gebeurtenissen ernstiger voorstellen dan ze zijn. Op 4 december 2011 ontvangt de RID tijdens de wedstrijd berichten dat de harde kern van FC Utrecht ‘koste wat het kost’ het uitvak wil bereiken. Later blijken de betrokken relschoppers op verschillende momenten kansen hiertoe niet te benutten;
- In de betrokken kampen neemt de solidariteit toe, evenals de onderlinge steunverlening. Dit laatste gebeurt passief (overduidelijke instemming met geweld) en actief (geweldgebruik). Tijdens de ongeregelde heden moedigen de relschoppers elkaar aan, onder meer door eerst af te tellen (van 10 naar 1) en dan ‘relprojectielen’ naar de politie te smijten;
- Individuen voelen of denken dat geweldgebruik geen negatieve gevolgen zal hebben. Voor het oog van camera’s wordt door FC Utrechtsupporters veel geweld gebruikt en relschoppers lijken niet na te denken over de pakkans. Dit blijkt onder meer uit de reactie van diverse verdachten tijdens hun rechtzitting. Sommige verdachten schrikken van hun eigen gedrag wanneer zij geconfronteerd worden met beveiligingsbeelden van hun handelen. Wanneer de politierechter hen vraagt naar hun motieven en gedachten op dat moment geven verdachten aan “niet na te denken” en “alleen maar boos te zijn op FC Twentesupporters”.

4 PROFIEL VAN DE AANGEHOUDEN VERDACHTEN

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag wie de ordeverstoorers zijn die betrokken zijn geweest bij de ongeregelde heden binnen en buiten het FC Utrechtstadion. Wij bekijken of bijvoorbeeld notoire ordeverstoorers binnen de (jonge) harde kern van FC Utrecht aanwezig zijn geweest bij de rel, of dat er vooral sprake was van gelegenhedsordeverstoorers. Verder bespreken we de kenmerken en achtergronden van aangehouden personen en schetsen in welke mate sprake is geweest van een groep. Voor deze analyse baseren we ons op politie-informatie¹ over personen die zijn aangehouden, interviews en observaties tijdens de rechtszittingen.

4.1 Aanwezigheid harde kern

Tijdens de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente op 4 december 2011 wordt tijdens de wedstrijd vanuit het bezoekersvak vuurwerk gegooid richting het familievak van FC Utrecht. Een aantal supporters van FC Utrecht reageert furieus op deze gebeurtenis en probeert het uitvak waarin de supporters van FC Twente zich bevinden, te bereiken. Door optreden van stewards in het stadion slagen zij daar niet in. Vervolgens proberen circa 80 tot 100 FC Utrechtsupporters buiten het stadion het bezoekersvak te bereiken. Wanneer zij daarin niet slagen, richten zij hun agressie op de politie.

Voorafgaand aan de wedstrijd is er geen harde informatie die erop duidt dat supportergroepen de confrontatie met elkaar zullen zoeken. Diverse respondenten geven dan ook aan dat het vuurwerk richting het familievak de trigger is geweest: ‘het was een incidentgestuurde rel’.² Volgens deze respondenten speelt het grootste gedeelte van de ordeverstoring zich af buiten het stadion, wanneer FC Utrechtsupporters zonder succes het bezoekersvak proberen te bereiken. Volgens deze respondenten behoort een klein deel van deze personen tot de bekende doelgroep van de politie. Er lijkt echter met name sprake te zijn van jongeren die voor de politie een onbekende groep vormen en mogelijk deel uitmaken van de vijfde generatie hooligans: *“De harde kern heeft nauwelijks bewogen, maar wel aan de zijlijn meegekeken.”*

Dit beeld wordt ondersteund door de voetbalgerelateerde politiecontacten van de 77 in Utrecht aangehouden verdachten: de meerderheid (74%) van hen heeft dergelijke politieregistraties voorafgaand aan de ordeverstoring op 4 december 2012 niet. De ernst van de voetbalgerelateerde politiecontacten van de overige aangehouden verdachten varieert van het (meervoudig) veroorzaken van overlast tot het (herhaaldelijk) zoeken van de confrontatie met andere supportergroepen en het gebruik van geweld. Eén van de aangehouden verdachten geeft bij een dienstdoende surveillant – die hem op het veroorzaken van overlast aanspreekt – aan tot de Bunnik-side te behoren. Een ander gaat daarentegen rondom wedstrijden veelvuldig door het lint en is betrokken bij geweld richting supporters van andere voetbalclubs. Sommige verdachten hebben dezelfde voetbalgerelateerde politiecontacten. Deze hebben onder meer betrekking op het veroorzaken van overlast in de binnenstad en het gezamenlijk afsteken van vuurwerk.

1. Dit zijn respectievelijk het Herkenningsdienstsysteem (HKS), Basisvoorziening Handhaving (BVH), het Basisprocessensysteem (BPS), Genesys en Blueview.
2. Zie voor meer informatie de rapportage ‘Rellen om te rellen’.

In totaal geeft de Voetbaleenheid aan vijf van de 77 aangehouden verdachten reeds voor de ordeverstoring op 4 december 2012 te kennen. Geen van hen vervult volgens de VBE een leidende rol.

Samenvattend, blijkt uit een eerste analyse dat de meerderheid van de aangehouden verdachten rondom het voetbal voor de politie een onbekende is. Wel achten diverse respondenten het mogelijk dat een aantal van de aangehouden verdachten aansluiting wil zoeken bij een nieuwe generatie hooligans. De eerste belangrijke conclusie is dan ook dat toonaangevende subjecten binnen de harde kern van FC Utrecht – voor zover bekend – niet dan wel marginaal betrokken zijn geweest bij deze ordeverstoring. Aangehouden personen zijn derhalve te classificeren als gelegenheidsordeverstoorders.

4.2 Achtergrond en politiecontacten van aangehouden verdachten

Zoals aangegeven, zijn er in relatie tot de ongeregelde heden rond de thuiswedstrijd tegen FC Twente 91 verdachten aangehouden. De analyse die hierna volgt, heeft betrekking op 77 aangehouden supporters van FC Utrecht. De achtergronden en politiecontacten van de dertien FC Twente-supporters zijn geen onderdeel van dit onderzoek. Zij waren niet betrokken bij de rel na afloop van de wedstrijd maar zijn – buiten heterdaad, op basis van beeldmateriaal – aangehouden vanwege in het stadion gepleegde strafbare feiten.

Vrijwel alle aangehouden personen (90%) hebben een seizoenskaart en in die zin hebben ze een band met FC Utrecht. Zij komen uit de wijde omtrek van Utrecht naar stadion De Galgenwaard om wedstrijden van FC Utrecht te bezoeken. Bijna een derde (30%) van de aangehouden verdachten is afkomstig uit Utrecht. De overige verdachten (70%) komen uit 25 gemeenten, waaronder De Meern, Maarssen en Amersfoort; van een groep lijkt geen sprake. Uit interviews blijkt dat een deel van de aangehouden verdachten mogelijk aansluiting zoekt bij een nieuwe generatie hooligans. Het wekt derhalve geen verbazing dat de aangehouden verdachten relatief jong zijn (zie tabel 1).³

Tabel 1. Leeftijdscategorie van aangehouden ordeverstoorders in aantallen en percentages.

Leeftijdscategorie	N (%)
<18	19 (25%)
18-25	32 (42%)
25-35	20 (26%)
35-45	5 (6%)
45-55	1 (1%)
Totaal	77 (100%)

3. Percentages afgerond op hele aantallen. Derhalve kunnen de totalen afwijken en respectievelijk; 99, 100 of 101 procent bedragen. Dit geldt ook voor de overige tabellen in dit hoofdstuk.

Gemiddeld zijn de aangehouden verdachten 23 jaar oud; de jongste aangehouden verdachte is ten tijde van de ordeverstoring 15 jaar oud, de oudste is 46 jaar. De modus c.q. vaakst voorkomende leeftijd van aangehouden verdachten bedraagt 17 jaar (n=11). Nadere analyse leert dat een kwart van de aangehouden verdachten (25%) de volwassen leeftijd nog niet bereikt heeft. Meer dan vier op de tien (42%) van de aangehouden verdachten zijn tussen de 18 en 25 jaar oud. Circa twee derde van de aangehouden verdachten (67%) is jonger dan 25 jaar. De gemiddelde leeftijd van de aangehouden verdachten lijkt dan ook beïnvloed te zijn door de leeftijd van zes aangehouden verdachten die ten tijde van de ordeverstoring 35 jaar of ouder jaar zijn. Wanneer deze verdachten buiten de analyse gelaten worden, daalt de gemiddelde leeftijd naar 21,5 jaar. Al met al kunnen we dus vooral spreken van een groep jongeren en jongvolwassenen.

Politieregistraties in HKS

Van de 77 aangehouden verdachten zijn 38 verdachten (49%) voorafgaand aan de ordeverstoring op 4 december 2011 eerder door de politie gehoord als verdachte van een misdrijf; dit geldt met andere woorden voor meer dan de helft van de aangehouden verdachten (51%) niet. Dergelijke registraties worden bijgehouden in het Herkenningsdienst Systeem (HKS). Uit HKS blijkt dat deze 38 verdachten 186 antecedenten hebben opgebouwd, waarvan vijf personen de helft (n=92; 50%) voor hun rekening nemen. Antecedenten hebben voor bijna veertig procent betrekking op vermogensdelicten; sommigen kennen een geweldscomponent (diefstal met geweld). Opvallend is dat meer dan één op de zes delicten (17%) betrekking heeft op openlijke geweldpleging in vereniging (art 141 Sr). In mindere mate is er sprake van registraties vanwege geweldsdelicten (14%), verkeersdelicten (6%), andere openbare ordedelicten (4%) en overige delicten (12%), waaronder vernieling. Drugsdelicten en delicten in relatie tot de Wet Wapens en Munitie (WWM) komen nauwelijks voor. Doorgaans hebben antecedenten betrekking op delicten die minimaal een jaar voorafgaand aan de ongeregeldeheden rond de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente van 4 december 2011 hebben plaatsgevonden. Aangehouden verdachten zijn derhalve doorgaans geen actieve criminelen als het gaat om frequentie en actualiteit.

Politieregistraties in BVH, Xpol, Genesys en BPS

Naast HKS zijn de aangehouden verdachten ook bevraagd in BVH, Xpol en BPS.⁴ De twee laatste genoemde systemen waren actief vóór de invoering van BVH in 2009. In deze systemen wordt informatie over eerdere contacten van personen met de politie vermeld zonder dat deze noodzakelijkerwijs tot een verhoorsituatie hebben geleid. Derhalve worden in deze systemen meer meldingen geregistreerd dan in HKS en ze geven aanvullend dan ook een beeld van de verdachten en hun afwijkende gedrag. In onderstaande analyse hebben wij ons beperkt tot de twee meest voorkomende rollen van de personen, namelijk die van betrokkene bij een strafbaar feit en die van verdachte. We bespreken de registraties uit deze informatiesystemen (BVH, Xpol en BPS) gezamenlijk. Meer dan driekwart (78%) van de aangehouden verdachten heeft mutaties als verdachte of betrokkene opgebouwd in BVH en de oudere systemen BPS en Xpol.

4. Ter voorkoming van het dubbel tellen van meldingen, zijn meldingen die betrekking hebben op feiten die tevens in HKS zijn geregistreerd niet gescoord.

In totaal gaat het om 187 mutaties in BVH en 164 mutaties in BPS en Xpol.⁵ Opvallend is dat met 124 registraties iets meer dan een derde van deze mutaties (35%) betrekking heeft op meldingen waarin groepjes jeugd worden gecontroleerd dan wel overlast veroorzaken. Nadere analyse leert dat deze meldingen zijn opgebouwd door 34 personen. Met andere woorden: bijna de helft (44%) van de aangehouden verdachten is eerder met de politie in aanraking geweest vanwege jeugdoverlast.

Overlast van jeugd is een bekende vorm van openbare orde problematiek (Beke, Van Wijk & Ferwerda, 2000; Ferwerda & Van Ham, 2010). De vorm die deze overlast aanneemt, is zeer divers en kan variëren van het plegen van vernielingen tot het overlast veroorzaken met brommers en scooters en het nuttigen van alcohol en drugs op plaatsen in de openbare ruimte.

In totaal heeft de helft (50%) van de registraties betrekking op overlastgedrag in de openbare ruimte. In veel mindere mate gaat het om feiten in relatie tot de vermogens- (8%) of geweldsfeer (6%). Meer dan een kwart (26%) van de registraties valt in de categorie overig. Het gaat hier dan onder andere om mutaties met betrekking tot geluidsoverlast, controles vanwege 'opvallend' gedrag, beledigingen en meldingen naar aanleiding van algemene controles (zie tabel 2).

Tabel 2. Overzicht van type delicten waarvoor aangehouden verdachten in BVH, BPS en Xpol staan geregistreerd in aantallen en percentages.

Type delict	n (%)
Openbare orde	175 (50%)
Verkeer	28 (8%)
Geweld	21 (6%)
Vermogen	27 (8%)
Milieu, Drugs & WWM	8 (2%)
Overig	92 (26%)
Totaal	351 (100%)

Het geheel aan politieregistraties⁶ overziend, is een groot deel van de aangehouden verdachten (n=66; 86%) vanwege eerdere gedragingen met de politie in aanraking gekomen. De gemiddelde leeftijd waarop zij voor het eerst in de politieregistratiesystemen voorkomen, bedraagt 16,6 jaar. Hieronder bevindt zich een klein aantal twaalfminners. De meeste aangehouden verdachten bevinden zich ten tijde van hun eerste politiecontact in de adolescentie of gelden als jongvolwassene (zie tabel 3).

5. Exclusief mutaties waarin de politie tijdens voetbalwedstrijden melding maakt van de aanwezigheid van hem of haar ambtshalve bekende personen en gedragingen die geen betrekking hebben op een delict (zoals bijvoorbeeld het aangifte doen van vermiste goederen).

6. Hiermee bedoelen we de politieregistratiesystemen HKS, BVH, BPS en Xpol.

Tabel 3. Leeftijdscategorie van aangehouden ordeverstoorers ten tijde van eerste politiecontact in aantallen en percentages.

Leeftijdscategorie	N (%)
<12	3 (5%)
12-18	40(61%)
18-25	20 (30%)
>25	3 (5%)
Totaal	66 (101%)

Zachte informatie

Wanneer personen geregistreerd zijn in BVH, BPS of Xpol, kunnen registraties voorzien zijn van informatie die meer inzicht geeft in het individu en zijn omgeving. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om vrije mutaties van politiefunctionarissen zelf of informatie uit verhoorsituaties. In de volgende alinea's kleuren we het hierboven geschetste beeld van de aangehouden verdachten verder in. We maken daarbij gebruik van informatie uit de politieregistraties van 23 aangehouden verdachten. Deze informatie is daarom geenszins algemeen van toepassing op de aangehouden verdachten en enkel bedoeld om op kwalitatieve wijze meer inzicht te geven in de persoon van de aangehouden verdachte.

Uit de mutaties valt op te maken dat een deel van de aangehouden verdachten naar tevredenheid functioneert op school en/of werk. Eén van de aangehouden verdachten zal naar verwachting over een jaar zijn studie afronden, een ander woont thuis bij zijn ouders en haalt goede cijfers op school. Opvallend is dat twee verdachten werkzaam zijn of waren bij defensie. Tevens heeft één van de aangehouden verdachten in het verleden een functie bij de politie vervuld. Deze verdachte moet zijn junior politiepaspas inleveren nadat hij rondom een voetbalwedstrijd vanuit een rijdende auto zijn middelvinger heeft opgestoken richting een politieagent.

Een vijftal verdachten lijkt thuis niet of zeer moeizaam te handhaven. Zo 'terroriseert' één van de aangehouden verdachten reeds op jonge leeftijd het huishouden. De verdachte heeft thuis veelvuldig conflicten; tijdens een van deze conflicten komt politiepersoneel ter plaatse. Zij constateren dat de vader van de verdachte hem in een houdgreep vast heeft, om te voorkomen dat deze door het lint gaat. Ook een andere verdachte is thuis moeilijk te handhaven en is ingetrokken bij zijn zus. Ook hier lijkt de verdachte echter voor problemen te zorgen: *'Wij troffen [...] midden in de nacht aan bij het erf van zijn oma. Het bleek dat hij tot voor kort verbleef bij zijn zus. Nadat hij daar ruzie heeft gekregen, is hij de deur uitgetrapt en wilde hij bij zijn oma slapen. Zijn oma wilde hem echter niet in de woning hebben.'* Tot slot geeft een verbalisant over een andere verdachte het volgende aan: *'de verdachte heeft een grote mond naar de politie, luistert niet naar de politie, heeft een grote mond tegen zijn vader en staat in de politieregistratiesystemen geregistreerd.'* De ouders van deze verdachte geven aan zich geen raad te weten met hun zoon.

In een aantal gevallen leggen ouders een relatie tussen de psychische gesteldheid van hun kind en zijn gedrag: *[...] lijdt aan een vorm van PDD-NOS. Hierdoor ziet hij van alles de schaduwzijde en ziet hij niet de consequenties van zijn daden en gedachten. Tevens lijdt hij aan zelfmoordneigingen.* Volgens behandelaars van deze verdachte schermt deze met suïcidaal gedrag om situaties naar zijn hand te zeggen en is hij erg manipulatief. Een andere verdachte lijdt aan ADHD. Naast psychische problematiek, lijkt een aantal verdachten ook andere problemen te hebben: *[...] zou gokverslaafd zijn en verlegt zijn grenzen nogal om aan zijn geld te komen.* De verdachten met psychische of psychosociale problematiek hebben meer registraties in de politiesystemen dan andere aangehouden verdachten. Bij een enkele verdachte lijkt ook drugsgebruik of -dealen een rol te spelen. Zo maakt volgens een mutatie één van de aangehouden verdachten deel uit van een groep die voorafgaand en tijdens de wedstrijd harddrugs gebruikt.

Het is opvallend dat meerdere aangehouden verdachten deel uit maken of hebben gemaakt van een (problematische) jeugdgroep.⁷ Uit de mutaties in BVH, BPS en Xpol bleek al dat diverse verdachten betrokken zijn of zijn geweest bij jeugdoverlast. In een aantal mutaties wordt een specifieke jeugdgroep genoemd. Eén van de mutaties gaat bijvoorbeeld in op een jeugdgroep, die in 2008 en 2009 ernstige overlast veroorzaakte. Na een forse inzet van politie en gemeente – waarna de overlast afnam – wordt geconstateerd dat de groep eind 2010 herrezen is, inclusief een jonge aanwas aan de onderzijde. Begin 2011 is deze jeugdgroep verantwoordelijk voor baldadigheid, vernielingen en overlast; de aangehouden verdachte wordt als lid van de groep genoemd. Ten aanzien van een andere jeugdgroep constateert een verbalisant: *'dit is een nieuwe lichting jeugd waar we de komende jaren ongetwijfeld 'plezier' van zullen gaan hebben.'* We moeten proberen dit nu al onder controle te krijgen om meer ellende in de toekomst te voorkomen. Leden van een andere jeugdgroep zijn betrokken geweest bij een incident in een pretpark, waar met een andere groep jeugdigen is gevochten: *'Tijdens de surveillance een jeugdgroep opgezocht. Zij moeten op 17 september voorkomen. Volgens deze groep was de andere groep op dit moment aan het uitdagen. Er staat kennelijk nog spanning op het conflict.'*

4.3 Het netwerk van de groep op basis van politieregistraties

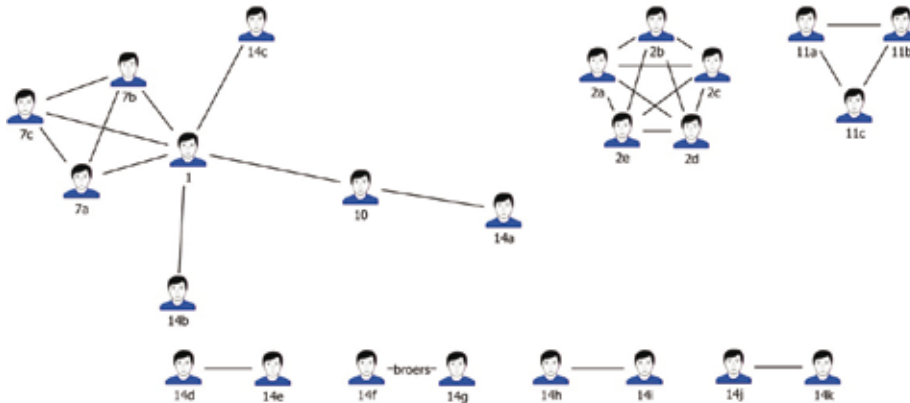
Tijdens de interviews wordt aangegeven dat men de groep aangehouden verdachten niet als groep of subgroep kent. Dit sluit vanzelfsprekend niet uit dat aangehouden verdachten elkaar kennen van het voetbal of daarbuiten. Op basis van de politieregistraties is bekeken welke verdachten elkaar kennen en hoe dit netwerk eruit ziet.

De meerderheid van de aangehouden verdachten (53; 69%) is op basis van politieregistraties en politiecontacten niet met elkaar in verband te brengen. Van een voor de politie c.q. VBE bekende groep of subgroep lijkt derhalve geen sprake te zijn. In de netwerkanalyse zijn in totaal 24 personen betrokken die door politieregistraties aan elkaar kunnen worden gerelateerd.⁸ Uit figuur 1 blijkt dat er sprake is van zeven subgroepen die op basis van de politieregistraties niet met elkaar in verband gebracht kunnen worden. Viermaal betreft het een connectie tussen twee personen; daarnaast komen groepjes van drie, vijf en acht personen eenmaal voor.

7. In totaal zijn op basis van de politieregistraties vijf jeugdgroepen op naam te benoemen.

8. De weergegeven nummers zijn willekeurig gekozen en niet gerelateerd aan de verdachtnummers die de politie heeft gehanteerd.

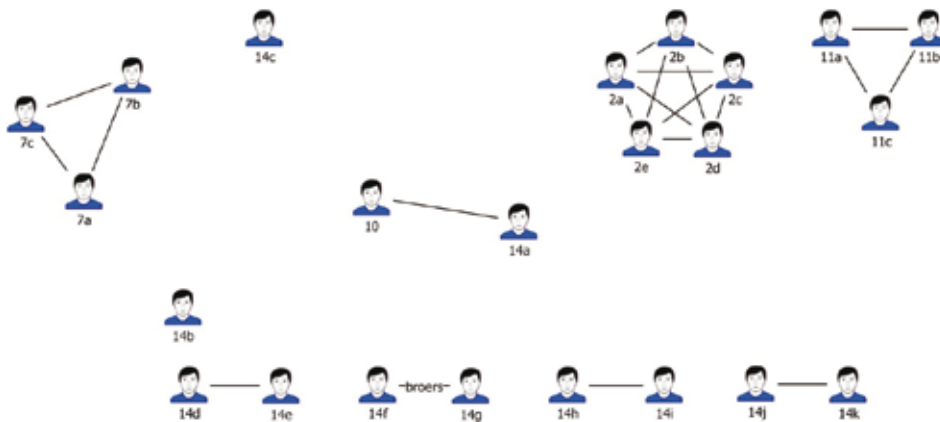
Figuur 1. Het netwerk van de groep aangehouden verdachten op basis van politieregistraties.

We gaan nader in op de grootste subgroep, die bestaat uit acht personen. Daarbij maken we gebruik van drie verschillende begrippen om de rol van een persoon binnen de subgroep te duiden: degree (het aantal directe verbindingen in het netwerk), betweenness (de mate waarin een persoon fungeert als ‘brug’) en closeness (het aantal ‘stappen’ dat nodig is om iedereen in het netwerk te bereiken).

Uit de analyse blijkt dat verdachte nummer 1 binnen deze subgroep met een aantal van zes, de meeste directe verbindingen heeft. Derhalve heeft deze verdachte ook het minste aantal stappen nodig om alle personen binnen dit netwerk te bereiken en vervult hij een belangrijke ‘brugfunctie’. Deze brugfunctie komt des te duidelijker naar voren wanneer deze persoon uit het netwerk wordt weggelaten: de subgroep van zeven personen valt grotendeels uit elkaar (zie figuur 2). Deze verdachte is lid van de zogenaamde Utrecht City Saints – een sinds 2008 bestaande supportersgroep – en heeft in het verleden samen met vrienden de confrontatie gezocht in het Utrechtse uitgaansleven. Desondanks heeft deze verdachte nog maar weinig antecedenten opgebouwd in BVH (n=4).

Figuur 2. Het netwerk van de groep aangehouden verdachten op basis van politieregistraties zonder verdachte nummer 1.

Resumé

De aangehouden verdachten zijn geen gekende, toonaangevende subjecten binnen de harde kern van FC Utrecht en kunnen op basis van de politieregistraties niet als een groep worden beschouwd. Een uitzondering daarop lijkt een groep van acht personen. Hierbinnen geldt één persoon op basis van zijn positie in het netwerk als zogenaamde ‘knooppuntverdachte’. Doorgaans lijken verdachten – op basis van politie-informatie – geen problematische achtergrond te hebben (bv. in de thuissituatie of psychische problematiek) en hebben zij zich mee laten slepen in de gebeurtenissen. Van veel verdachten is de foto op internet gepubliceerd ten behoeve van de opsporing; zij ervaren dit – zo blijkt uit pleidooien van advocaten en eigen verklaringen tijdens de rechtszitting – en hun stadionverbod (met een maximum van twaalf jaar) reeds als een straf.

Al met al komt een profiel naar voren van vooral jongeren en jongvolwassenen die bijna allemaal een seizoenkaart hebben van FC Utrecht. Doorgaans zijn zij niet of zelden als verdachte gehoord c.q. hebben zij geen of weinig politieregistraties in HKS. Wel heeft de overgrote meerderheid van hen in het verleden één of meerdere politiecontacten gehad. Deze politiecontacten hebben voor een groot deel betrekking op openbare orde feiten, waaronder jeugdoverlast en het deel uitmaken van een bekende problematische jeugdgroep. Een deel van de aangehouden verdachten kan mogelijk als beginnend ordeverstoorder worden beschouwd en aansluiting (willen) zoeken bij een nieuwe generatie hooligans.

5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5.1 Inleiding

Op basis van een analyse van de context, de feitenreconstructie en het profiel van de aangehouden FC Utrechtsupporters is een groot aantal conclusies te trekken. Zoals omschreven in de inleiding heeft het Auditteam Voetbal en Veiligheid het voorliggende onderzoek uitgevoerd vanuit het streven om optimaal lering te trekken uit de gebeurtenissen rond de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente op 4 december 2011. Daarom omvat dit hoofdstuk geen uitputtende lijst met mogelijke conclusies en aanbevelingen, maar een beperkt aantal hoofdconclusies en bijbehorende aanbevelingen. De overweging hierbij is tweeledig. Ten eerste is het Auditteam van mening dat er veel professionaliteit en expertise is onder de functionarissen die betrokken zijn bij veiligheid in het betaald voetbal en dat zij dus zelfstandig in staat zijn om lessen te trekken uit deze rapportage. Ten tweede omdat een lange lijst van enkele tientallen conclusies en aanbevelingen het moeilijk maakt om adequaat onderscheid te maken in hoofd- en bijzaken. Door een beperkt aantal hoofdconclusies en -aanbevelingen te doen wordt de aandacht gericht op die zaken die naar het oordeel van het Auditteam de meest waardevolle lessen zijn die uit de betreffende gebeurtenissen zijn te trekken. De onderstaande conclusies en aanbevelingen zijn dus nadrukkelijk geen uitputtende lijst.

Bij de afweging over de voornaamste lessen uit het onderzoek naar de ongeregelheden op 4 december 2011 acht het Auditteam een aantal aspecten van belang. Ten eerste de mate waarin een les breder getrokken kan worden dan alleen de direct betrokkenen bij de ongeregelheden in Utrecht. Hierbij gaat het om in hoeverre de ervaringen van de betrokken voetbalveiligheidspartners in Utrecht en Twente leerzaam kunnen zijn voor andere 'voetbalvierhoeken' in Nederland. Ten tweede, de zogenoemde 'systeemkenmerken'. Dit zijn kenmerken van de vaak complexe samenwerkingstructuur tussen politie, gemeente, openbaar ministerie en de BVO's. Het Auditteam hecht veel waarde aan lessen die inzicht geven in de manier waarop deze samenwerking het beste kan worden ingericht om zodoende optimaal bij te dragen aan voetbalveiligheid. Tot slot opmerkelijke of nieuwe ontwikkelingen en (mogelijke) trends ten aanzien van het veiligheidsrisico rond voetbalwedstrijden. Het Auditteam is van mening dat voetbalveiligheid geen statisch fenomeen is maar voortdurend in ontwikkeling en aan verandering onderhevig. Zij acht het daarom van belang om – wanneer daar aanleiding voor is – aandacht te vragen voor mogelijke ontwikkelingen en trends. In sommige gevallen gaat het hierbij om zogenoemde 'witte vlekken' of ontwikkelingen waar professionals in de praktijk zich wel zorgen over maken, maar waar nog onvoldoende over bekend is.

Tot slot worden de onderstaande hoofdconclusies en -aanbevelingen gedaan tegen de achtergrond van het zogenoemde 'normalisatietraject' zoals dat in Utrecht ook gestalte krijgt. Het Auditteam onderschrijft de principes achter verdergaande normalisatie in voetbalveiligheid. Een van de aspecten van dit normalisatietraject is het nuchter en rationeel afwegen van de benodigde veiligheidsmaatregelen en politie-inzet op basis van informatie over het veiligheidsrisico van de betreffende wedstrijd. Hierdoor wordt afgestapt van het zogenoemde 'voorzorgsbeginsel' waarbij een voetbalvierhoek voor de zekerheid extra veiligheidsmaatregelen treft

zonder dat hier een aanwijsbare aanleiding voor is. Dit is naar het oordeel van het Auditteam een positieve ontwikkeling die voortgezet moet worden. Tegelijkertijd acht het Auditteam het ook van belang om ten aanzien van de wijze waarop dit gebeurd lering te trekken uit de gebeurtenissen op 4 december 2011.

5.2 Hoofdconclusies

1. Bestuurlijke advisering

De bestuurlijke advisering van de driehoek van Utrecht ten aanzien van de wedstrijd tussen FC Utrecht en FC Twente op 4 december 2011 geeft onvoldoende inzicht in de risico- en dreigingsanalyse door het voetbalveiligheidsoverleg van FC Utrecht en de afwegingen die hierbij zijn gemaakt. In het bijzonder de afwegingen ten aanzien van zogenoemde ‘zachte’ of onbevestigde risico- en dreigingsinformatie, het restrisico en de mate van (on)zekerheid omtrent deze (veiligheids) risico-inschatting. Hierdoor is binnen de driehoek van Utrecht onterecht het beeld blijven bestaan dat “*er geen bijzonderheden*” waren rond de betreffende wedstrijd. Er was sprake van een ‘filter’ in de informatievoorziening tussen de ambtelijke voorbereiding en de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid. Dit filter is enerzijds noodzakelijk omdat het de driehoek ontlast en voorkomt dat zij veel irrelevante informatie ontvangt. Anderzijds heeft dit informatiefilter als risico dat bepaalde waardevolle informatie onterecht wordt gefilterd. Ten aanzien van de wedstrijd tussen FC Utrecht en FC Twente is het Auditteam van oordeel dat waardevolle ‘zachte’ en onbevestigde risico- en dreigingsinformatie onvoldoende tot uiting is gekomen in de bestuurlijke advisering terwijl de ‘harde’ en bevestigde informatie wel adequaat is overgebracht. Het onderscheid tussen beide vormen van informatie kan worden verwoord in het verschil tussen intuïtie en ratio.

De mate waarin informatie vanuit de ambtelijke voorbereiding wordt doorgegeven aan de bestuurlijke verantwoordelijken lijkt samen te hangen met het vertrouwen van de Utrechtse driehoek in de professionaliteit van de betrokken functionarissen. Dit vertrouwen is gegrond in de ervaring, expertise en kwaliteit binnen de betrokken organisaties rond voetbalveiligheid in Utrecht, in het bijzonder de voetbaleenheid van de regiopolitie Utrecht. Dit vertrouwen is goed, maar mag niet leiden tot minder bestuurlijke aandacht en betrokkenheid. In dit verband is de persoonlijke handtekening van de burgemeester onder de vergunning van elke thuiswedstrijd van FC Utrecht een herinnering aan deze bestuurlijke eindverantwoordelijkheid voor de openbare orde en veiligheid rond elke thuiswedstrijd.

2. Risico-inschatting

De veiligheidspartners in het voetbalveiligheidsoverleg van FC Utrecht hechten te veel belang aan ‘harde’ en bevestigde risico-informatie en er wordt te weinig waarde toegekend aan ‘zachte’ en onbevestigde dreigingsinformatie. Anders gezegd; er wordt te veel vertrouwd op ratio en nog te weinig op intuïtie. De rationele risico-inschatting op basis van ‘harde’ en bevestigde risico-informatie is naar het oordeel van het Auditteam juist geweest. Echter, wanneer de ‘zachte’ en onbevestigde dreigingsinformatie ook in deze risico-inschatting worden meegenomen dan ontstaat – intuïtief – het beeld dat het veiligheidsrisico rond de betreffende wedstrijd hoger ingeschat moet worden.

Wanneer de voornaamste risico- en dreigingsinformatie ten aanzien van de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente willekeurig onder elkaar wordt gezet ontstaat het volgende beeld:

1. De belaging van drie reservespelers van FC Utrecht door FC Twentesupporters waarbij één Utrechtspeler is mishandeld. Dit gebeurde op 2 maart 2011 na afloop van de bekerwedstrijd FC Twente – FC Utrecht in Enschede;
2. Aanhoudende berichten over mogelijke spanningen tussen FC Utrecht en FC Twente supporters;
3. Het vuurwerkincident tijdens de wedstrijd FC Utrecht – Ajax op 6 november 2011;
4. De zorgen vanuit FC Twente over de veiligheid van enkele prominenten en de spelersbus;
5. De kaartsponsoractie van de Twentse supportersvereniging Vak-P;
6. De specifieke aandacht voor vuurwerk en foullering vanwege de naderende jaarwisseling;
7. De ervaring dat FC Twente vaker betrokken is bij vuurwerkincidenten tijdens en rond voetbalwedstrijden;
8. De – op het laatste moment – aanwezigheid van 60 leden van de harde kern van FC Twente die volgens respondenten zelden meegaan naar uitwedstrijden en die de kans op geweld *“pakken als die zich voordoet”*.

Op basis van dit kort samengevatte risicobeeld kan moeilijk worden vastgehouden dat er rond de betreffende wedstrijd – in relatie tot de rationele risico-inschatting – geen extra bijzonderheden waren. Met name het laatste risicosignaal ten aanzien van de aanwezigheid van 60 notoire supporters van de harde kern van FC Twente is naar het oordeel van het Auditteam van groot belang. In academische analyses van de onderscheidende kenmerken voor collectief geweld worden sinds de jaren tachtig de context, de directe oorzaak en de feitelijke gewelddadigheden in een gemeenschappelijk kader bijeengebracht (Waddington e.a., 1989). De bovengenoemde risicofactoren – die voorafgaand aan de wedstrijd al bestonden – vormen voor een belangrijk deel de context voor het collectieve geweld door FC Utrechtsupporters op 4 december 2011. De directe aanleiding voor het geweld bestaat uit het tot driemaal toe gooien van vuurwerk naar FC Utrechtsupporters door de aanhang van FC Twente vanuit het uitvak (zie ook conclusie 4). Deze contextuele risicofactoren en directe oorzaak in gezamenlijkheid verklaren naar het oordeel van het Auditteam het ontstaan van de omvangrijke en heftige ongeregelde heden op 4 december 2011.

Tegen de achtergrond van de context aan risicofactoren had de politie Utrecht de berichten – en achterliggende verhalen en geruchten onder (harde kern) supporters – kunnen en moeten beoordelen als waardevolle voorinformatie waarbij een katalyserend incident de trigger zou kunnen zijn voor grootschalig geweld door FC Utrechtsupporters. Het gaat hierbij niet om wat concrete bronnen melden of welke geverifieerde informatie er is over al dan niet verwachte of geplande acties van supporters. Het gaat vooral om het gegeven dat er in de combinatie van contextuele risicofactoren een voedingsbodem was ontstaan die door een directe aanleiding in de vorm van een katalyserend incident zou kunnen escaleren in collectief geweld.

3. Opschalingsstructuur politie

Nadat de Operationeel Commandant van de regiopolitie Utrecht via de Algemeen Commandant aan de meldkamer vraagt om ME-bijstand duurt het circa 1 uur en 17 minuten voordat de eerste flex ME-ers ter plaatse zijn. De opkomst van de ME is 30 tot 40 minuten vertraagd als gevolg van onvolkomenheden in twee procedures in de opschalingsstructuur van de regiopolitie Utrecht. Ten eerste blijkt het alarmeringsschema bij de meldkamer onjuist, waardoor initieel de verkeerde coördinator van het Bureau Conflict en Crisisbeheersing (BCCB) door de meldkamer wordt opgepiept. Ten tweede is de piketregeling voor de sleutelhouder van het BCCB – waar de uitrusting van de ME zich bevindt – ontoereikend.

De eerste sleutelhouder bleek ziek en de tweede sleutelhouder moest van buiten Utrecht komen. Zonder deze bijzonder ongelukkige samenloop van omstandigheden en onvolkomenheden in de opschalingsprocedures had de ME circa 30 tot 40 minuten eerder ter plaatse kunnen zijn. De collega's van de regiopolitie Utrecht en de stewards van FC Utrecht hadden dan circa 37 tot 47 minuten moeten wachten op ME-bijstand in plaats van 1 uur en 17 minuten. Dit heeft ook gevolgen gehad voor de omvang en heftigheid van de ongeregelde heden en het gebruikte geweld. Tegen de achtergrond van de contextuele risicofactoren van de wedstrijd tussen FC Utrecht en FC Twente en de principes van normalisatie in voetbalveiligheid is de opkomsttijd voor ME-bijstand in beide situaties te lang.

4. Vuurwerk

Er is tot drie maal toe vuurwerk gegooid door één of meer FC Twentesupporters richting FC Utrecht supporters. Er is brede consensus onder de betrokkenen dat dit de directe aanleiding is – het zogenoemde katalyserende incident – voor het collectieve geweld door FC Utrecht supporters dat daarna volgt.

Ondanks de extra aandacht voor vuurwerk vanuit de regiopolitie Utrecht en de gemeente Utrecht is de foullering door zowel FC Twente als door FC Utrecht ontoereikend gebleken. Er is brede consensus onder de geïnterviewde respondenten dat het onmogelijk is om geheel te voorkomen dat voetbalsupporters vuurwerk een stadion binnensmokkelen. Vooral in de winter, onder dikke winterkleding, is het moeilijk om verborgen vuurwerk te vinden. Het Auditteam onderschrijft dit, maar naast het vuurwerk is de foullering door beide clubs ook niet in staat gebleken om circa elf spandoeken van ongeveer twee bij drie meter - met daarop de tekst “*F*ck Eredivisie live*” – en een (bijna) professionele filmcamera die in het bezit waren van FC Twentesupporters te vinden. Dit illustreert – naar het oordeel van het Auditteam – de beperkte effectiviteit van foullering als instrument om allerlei ‘contrabande’ buiten een voetbalstadion te houden.

Er is geen FC Twentesupporter aangehouden of veroordeeld voor het gooien van vuurwerk. Op basis van het beschikbare beeldmateriaal van de FC Twenteaanhang in het uitvak is niet vast te stellen wie het vuurwerk aanstak, wie het heeft doorgegeven en wie het uiteindelijk richting de FC Utrechtsupporters heeft gegooid. Supporters maken het doelbewust erg moeilijk om deze handelingen met beveiligingscamera's goed vast te leggen. Zo gaan supporters ze vaak dicht om de persoon staan die het vuurwerk aansteekt, wordt het vuurwerk snel onder-

ling doorgegeven, wordt er bewust een moment gekozen waarop er veel supporters juichen en druk bewegen en wordt het uiteindelijk snel en omzichtig gegooid. Het Auditteam vindt het bijzonder wrang en onbevredigend dat er 90 supporters zijn aangehouden voor het geweld dat volgde op het gooien van vuurwerk, terwijl de directe aanstichters hiervan niet ter verantwoording zijn geroepen.

5. Optreden politie Utrecht en stewards FC Utrecht

De regiopolitie Utrecht en de stewards van FC Utrecht hebben goed opgetreden tegen de ongeregelde heden binnen én buiten het stadion. De stewards van FC Utrecht hebben op meerdere momenten stand gehouden en adequaat opgetreden toen zij werden geconfronteerd met omvangrijk en heftig geweld van een grote groep relschoppers. De stewards van FC Utrecht vormen hiermee – naar het oordeel van het Auditteam – een voorbeeld voor andere stewardorganisaties binnen het betaald voetbal.

De aanwezige en opgekomen agenten van de regiopolitie Utrecht hebben zonder beschermende kleding bijna een uur lang ‘stenen staan koppen’. Zij hebben effectief op linie gestaan en charges verricht om de relschoppers te verdrijven. Hierbij is op basis van camerabeelden van de politiehelikopter te zien dat er duidelijke structuur zit in het optreden. Diverse respondenten wijzen hierbij in het bijzonder op het optreden van de zes agenten te paard die – eveneens zonder beschermende kleding – onder een voortdurende stenenregen op de relschoppers afreden om hen te verdrijven. Het Auditteam heeft veel bewondering voor het optreden van de opgekomen en aanwezige functionarissen van de regiopolitie Utrecht en in het bijzonder de moed en professionaliteit van de zes beredenen.

6. Nieuw type hooligan?

Het overgrote deel van de 77 aangehouden relschoppers is te typeren als een zogenoemde ‘gelegenheidshooligan’. Het zijn bijna allemaal *first offenders* die onbekend zijn bij de Voetbaleenheid (VBE) van de regiopolitie Utrecht. Wel heeft de overgrote meerderheid van hen in het verleden één of meerdere politiecontacten gehad. Deze politiecontacten hebben voor een groot deel betrekking op openbare orde feiten, waaronder jeugdoverlast en het deel uitmaken van een bekende problematische jeugdgroep. Hiernaast zijn de betrokkenen jong, 25 procent van hen is onder de 18, en is er geen sprake van een duidelijke groepsstructuur. Zo ontbreken aanwijsbare ‘leiders’ of zogenoemde ‘sleutelhooligans’ die een belangrijke verbindende of leidende rol vervullen. Het profiel van deze relschoppers komt sterk overeen met dat van de aangehouden verdachten bij de bestorming van het Maasgebouw op 17 september 2011 (Auditteam, lopend).

Het ontbreken van een duidelijke groepsstructuur met zogenoemde ‘regisseurs’ en ‘leiders’ wijst erop dat er mogelijk sprake is van een ander organisatieprincipe dan bij de meer traditionele hiërarchisch georganiseerde hooligans. Deze ‘regisseurs’ fungeren als *linking pin* tussen verschillende groepen. De relschoppers rond de wedstrijd FC Utrecht – FC Twente lijken meer ad hoc of geheel niet te zijn georganiseerd en een tijdelijk netwerk te vormen op basis van een collectief gedeelde emotie of doel. Er zijn geen aanwijzingen dat hun handelen en in het bijzonder het collectieve geweld dat zij verrichten voortkomen uit ‘opdrachten’ van

'leiders' of hun (sociale) verhouding met supporters van FC Twente. Het collectieve gedrag van deze nieuwe hooligans is hierdoor zeer onvoorspelbaar. De traditionele manier van informatieverzameling en 'intelligence' ten aanzien van voetbalhooligans door de Regionale Inlichtingen Diensten (RID) en de Voetbal Eenheid lijkt dan ook minder geschikt voor dit nieuwe type hooligan. Hiernaast lijken hun collectieve gedragingen ook niet gepland, maar voort te komen uit een samenloop van omstandigheden en/of de communicatie kort voorafgaand aan en tijdens hun collectieve handelen. Dit sluit aan bij een zogenoemde incident- of massagestuurde rel (Van Leiden, Arts en Ferwerda, 2009). Zo zijn diverse respondenten verbaasd over de snelheid waarmee de circa 60 tot 80 FC Utrechtsupporters van de Bunnikside tribune afkwamen in reactie op het derde vuurwerk-incident. Ditzelfde geldt voor de snelheid waarmee de groep van circa 40 tot 60 supporters die als eerste het stadion verlieten, uitgroeide tot een menigte van naar schatting 200 relschoppers. Het is vooral opmerkelijk dat volgens diverse respondenten een aanzienlijk aantal van deze relschoppers niet in het stadion aanwezig was maar uit de buurten rondom het stadion. Het vermoeden bestaat dat deze opmerkelijke gedragingen te maken hebben met de wijze waarop deze hooligans en relschoppers onderling communiceren.

7. Opsporing en vervolging

De recherche van de regiopolitie Utrecht en het OM hebben de opsporing en vervolging van de betrokken relschoppers effectief en efficiënt uitgevoerd. Er worden in totaal 91 verdachten aangehouden, twaalf hiervan worden overgedragen aan het parket in Almelo. In hun verklaringen geven nagenoeg alle Utrechtse verdachten aan dat zij in het stadion aanwezig waren om de wedstrijd te zien. Voor vier verdachten wordt de zaak geseponeerd wegens gebrek aan bewijs. Uiteindelijk worden op de zitting van 21 maart 2012 – circa drieënhalve maand na de rellen – 75 verdachten voor de politierechter in Utrecht gebracht. In totaal worden er die dag 54 zaken afgedaan en 21 zaken worden aangehouden voor nader onderzoek of voor verdere voorbereiding door de verdediging.

Voor de strafes in de verschillende zaken zijn de Utrechtse verdachten onderverdeeld in drie verschillende groepen.¹

- Groep één bestaat uit 36 personen die verdacht worden van openlijk geweld tegen de stewards in het stadion. Specifiek; duwen en trekken tegen een hek en de daarvoor staande stewards. Dit zijn 28 meerder- en 8 minderjarigen;
- Groep twee bestaat uit elf personen die verdacht worden van het deel uit maken van de groep die buiten het stadion stenen e.d. heeft gegooid naar de politie, zonder dat de betrokken verdachte daadwerkelijk zelf heeft gegooid. Dit zijn zes meerder- en vijf minderjarigen en tot slot;
- Groep drie, bestaande uit vier personen die verdacht worden van het daadwerkelijke gooien van stenen richting van de politie. Deze groep bevat een meerder- en drie minderjarigen.²

Voor de eerste groep aangehouden verdachten uit Utrecht variëren de vonnissen tussen:

- Werkstraffen van 60 uur tot 80 uur, waarvan 20 uur voorwaardelijk;
- Een proeftijd van twee jaar;
- Een strafrechtelijk stadionverbod tot een jaar en;
- Betaling van een bedrag tot € 250,- aan het schadefonds geweldsmisdrijven politie.³

1. Memo; overzicht zitting 21 maart 2012. NB van drie verdachten is onbekend welke sanctie is opgelegd.

2. Overzicht voetbalzitting 21 maart jl. OM, van twee afgedane zaken is niet bekend tot welke groep zij behoren.

Voor de tweede groep aangehouden verdachten uit Utrecht is een hogere straf geëist en zijn de volgende sancties opgelegd:

- Werkstraffen tot 200 uur;
- Een celstraf van een maand, geheel voorwaardelijk;
- Een proeftijd van twee jaar;
- Een strafrechtelijk stadionverbod tot twee jaar en;
- Eetaling van € 500,- aan het schadefonds geweldsmisdrijven politie.⁴

Voor de derde groep zijn de zwaarste straffen geëist waaronder enkele maanden celstraf. Een aanzienlijk aantal zaken uit deze groep is op de zitting van 21 maart 2011 aangehouden om de verdediging meer voorbereidingstijd te geven. De opgelegde vonnissen in deze groep variëren tussen:

- Werkstraffen tot 240 uur;
- Celstraf oplopend tot acht maanden waarvan twee maanden voorwaardelijk;
- Een proeftijd van twee jaar;
- Strafrechtelijk stadion- en gebiedsverboden tot twee jaar en;
- Toewijzing van vorderingen benadeelde partij, de politie Utrecht⁵.

Er zijn in totaal door de KNVB 96 landelijke stadionverboden opgelegd, waarvan 84 in Utrecht en 12 in Enschede. Hiernaast zijn de twaalf aangehouden verdachten uit Twente strafrechtelijk veroordeeld met de volgende vonnissen:

- Acht aangehouden verdachten uit Twente hebben een voorwaardelijke werkstraf gekregen van 60 uur – of een celstraf van 30 dagen – met een proeft van twee jaar.
- Twee aangehouden verdachten een voorwaardelijke werkstraf van 60 uur – of 30 dagen celstraf – en een celstraf van 1 week voorwaardelijk. Ook voor deze personen geldt een proeftijd van twee jaar.
- Een persoon heeft een voorwaardelijke werkstraf van 90 uur gekregen – of 60 dagen – met een proeftijd van twee jaar en tot slot;
- Een persoon heeft een onvoorwaardelijke werkstraf van 120 uur – of 60 dagen – gekregen en een celstraf van twee weken voorwaardelijk.⁶

Onder deze aangehouden verdachten zitten geen verdachten van het gooien van vuurwerk vanuit het uitvak. Het relatief grote aantal aangehouden verdachten in groep één is het directe gevolg van het gebruik van camerabeelden van FC Utrecht en van amateurbeelden. Tijdens de zitting op 21 maart 2012 worden deze beelden ook getoond. De kwaliteit van de beelden is echter niet zodanig dat het gezicht van elke relschopper in de gracht van het stadion kan worden geïdentificeerd. Bovendien zijn de beelden van het uitvak ontoereikend om vast te stellen welke FC Twentesupporters vuurwerk hebben gegooid naar FC Utrechtsupporters.

3. In deze groep zijn – mede op verzoek van het OM – negen aangehouden verdachten vrijgesproken

4. In deze groep is uiteindelijk één aangehouden verdachte vrijgesproken.

5. Op 11 mei heft ere en tweede zitting plaatsgevonden. De sancties die hier zijn opgelegd zijn meegenomen in het bovenstaande overzicht.

6. Respondent OM parket Almelo

Bij rellen in de openbare ruimte is het vaak lastig om aanhoudingen op heterdaad te verrichten. Vaak is het een tactische afweging van de politie om dit niet te doen omdat aanhoudingen extra mankracht kosten en het risico aanwezig is dat de menigte zich – nog meer – tegen de politie keert. Bij aanhoudingen buiten heterdaad vormen camerabeelden een belangrijk onderdeel in de herkenning van verdachten en de bewijslast van de politie. Op de rechtzitting van 21 maart 2012 worden er door het OM een groot aantal beelden getoond van de misdragingen van de aangehouden verdachten. Mede op basis van deze beelden worden 36 van de circa 60 tot 80 relschoppers die zich binnen het stadion hebben misdragen, veroordeeld. Van de naar schatting 200 relschoppers die buiten het stadion actief zijn geweest, worden op diezelfde zitting vijftien verdachten veroordeeld. Er worden dus meer dan twee keer zoveel verdachten aangehouden en veroordeeld voor misdragingen binnen het stadion dan voor misdragingen buiten het stadion. Dit terwijl het geweld van de relschoppers buiten het stadion heftiger en omvangrijker was. De voornaamste reden voor dit verschil in aanhoudingen en veroordelingen is dat de kwaliteit van de beelden van de beveiligingscamera's binnen het stadion aanzienlijk beter is dan dat van de beveiligingscamera's buiten het stadion.

5.3 Aanbevelingen

1. Risico-inschatting en bestuurlijke advisering

De bestuurlijke advisering van de driehoek van Utrecht dient inzicht te geven in de risico- en dreigingsanalyse door het voetbalveiligheidsoverleg en de afwegingen die hierbij gemaakt zijn. In het bijzonder de afwegingen ten aanzien van zogenoemde 'zachte' of onbevestigde dreigingsinformatie en de mate van (on)zekerheid omtrent de (veiligheids)risico-inschatting. De wijze waarop het voetbalveiligheidsoverleg komt tot: de risico-inschatting, de getroffen veiligheidsmaatregelen en het te accepteren restrisico, dient transparant en controleerbaar te zijn voor de driehoek.

Bij de bestuurlijke advisering dient expliciet aandacht besteed te zijn aan:

- De gekozen risicoclassificatie (A, B of C) en de onderbouwing hiervoor;
- Alle bekende risicofactoren die afwijken van het normale;
- Alle beschikbare risico- en dreigingsinformatie;
- Alle aanvullende veiligheidsmaatregelen (niet de standaard veiligheidsmaatregelen zoals het aantal beveiligingscamera's in het stadion);
- De wijze waarop opgeschaald wordt, mocht er onverhoopt een incident plaatsvinden waarvoor de geplande inzet niet toereikend is.

Hiernaast dienen de deelnemers aan het voetbalveiligheidsoverleg meer waarde toe te kennen aan 'zachte' en onbevestigde dreigingsinformatie. Er dient niet uitsluitend vertrouwd te worden op rationele overwegingen, intuïtieve argumenten kunnen eveneens waardevol zijn. De verschillende risico- en dreigingsinformatie dient meer in onderlinge samenhang te worden beschouwd. Hierbij dient onderscheid te worden gemaakt in contextuele risicosignalen en directe veiligheidsrisico's. Indien er voldoende contextuele risicosignalen zijn, dient er in de voorbereiding van de betreffende wedstrijd expliciet rekening te worden gehouden met de mogelijkheid van een katalyserend incident dat de 'trigger' kan zijn voor collectief geweld.

2. Opschalingsstructuur politie

De opkomsttijd van 60 minuten van de ME van de regiopolitie Utrecht dient te worden teruggebracht. Het is aan te bevelen om hierbij gebruik te maken van de ervaring van enkele andere politiekorpsen die hiervoor reeds ('flex'-)oplossingen hebben ontwikkeld.

De opschalingsprocedures van de politie Utrecht dienen kritisch geëvalueerd te worden. Deze procedures dienen robuust te zijn, zodat er op vertrouwd kan worden dat deze ten tijde van nood adequaat functioneren. Het is aan te bevelen om hierbij gebruik te maken van een checklist om periodiek – bijvoorbeeld voorafgaand aan elke thuiswedstrijd – de opschalingsprocedure te testen.

3. Vuurwerk

De kwaliteit van de foullering door de stewards van FC Utrecht en FC Twente en het toezicht door de regiopolitie Utrecht en Twente hierop dienen te verbeteren. Hiernaast dient er een zero tolerance beleid te worden gehanteerd voor het bezit en afsteken van vuurwerk door supporters. De civielrechtelijke sanctie van de KNVB voor het in bezit hebben of afsteken van vuurwerk is een stadionverbod van achttien maanden.⁷ De club dient te zoeken naar meer effectievere methoden dan foullering, om vuurwerk onder supporters te vinden en om supporters die meehelpen met het afsteken en gooien hiervan te identificeren en strafbaar te stellen.

4. De nieuwe hooligan?

Het verdient aanbeveling om op landelijk niveau onderzoek te doen naar het nieuwe type hooligan (gelegenheidsordeverstoorder) dat betrokken was bij de ongeregelde heden op 4 december 2011. Er is landelijk sprake van een ontwikkeling in het profiel en kenmerken van een jonge generatie hooligans die betrokken is bij grootschalige ordeverstoringen. Op basis van dit onderzoek dient er een aanpak te worden ontwikkeld. Hierbij is het in het kader van informatieverzameling en intelligence van belang dat dit onderzoek aandacht besteed aan wijze waarop deze dadergroep – voorafgaand aan en tijdens een rel – met elkaar communiceert en hoe dit bijdraagt aan de snelheid waarmee zij zich kunnen mobiliseren.

5. Opsporing en vervolging

De segmentering en infrastructuur van voetbalstadions zijn op landelijke schaal verbeterd, waardoor de kans op grootschalige ordeverstoringen in stadions aanzienlijk is gereduceerd. Mede hierdoor lijken grootschalige ongeregelde heden zich meer naar de directe omgeving van het stadion te verplaatsen. Beveiligingscamera's buiten het stadion kunnen een belangrijk instrument zijn bij de opsporing en vervolging van relschoppers buiten een stadion. Dit vereist echter wel dat de positionering van de camera's en de kwaliteit van de beelden toereikend zijn om verdachte relschoppers positief te kunnen identificeren en te vervolgen voor gepleegde strafbare feiten. Het is aan te bevelen dat de voetbalvierhoek van Utrecht de mogelijkheden van beveiligingscamera's in het scenario van grootschalige ongeregelde heden buiten het stadion overweegt.

7. Richtlijn stadionverboden seizoen '11/'12, KNVB

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen

Verslagen, brieven, notities en rapporten

- Algemeen draaiboek FC Utrecht – FC Twente
- Operationeel draaiboek FC Utrecht – FC Twente
- Draaiboek FC Utrecht – FC Twente 2011-2012m
- Infobulletin 2011-67-FCU-TWE (divisie informatie)
- Schouwverslag FC Utrecht - FC Twente
- Vooroverleg FC Utrecht – FC Twente
- Convenant FC Utrecht 2011-2012 DEF
- Kader voor beleid Voetbal en Veiligheid min VenJ definitief
- Vergunning FC Utrecht – FC Twente 4 december 2011
- FC Utrecht – FC Twente 04-12-2011 v28-11-2011 (verbindingenschema)
- Doorlopend journaal (document heet FC Utrecht – FC Twente 04-12-2011)
- Meldkamerschermen GMS 4-12-2011 (Kladblok meldkamer)
- 2011 12 06 Spoedoverleg FCU – FC Twente(2) (notulen evaluatie)
- Divisie Informatie Utrecht – informatie FC Utrecht – FC Twente
- Oplegnotitie
- Bijlage 1 – intelligenceproces voetbal
- RID Twente – verstrekking FC Utrecht FC Twente
- Sfeerverbaal
- Voetbalcoördinator Utrecht – Feitenrelaas informatie
- Procesverbaal recherche
- Debriefing 4
- Powerpoint visualisatie bij sfeerverbaal
- Verdachten totaal FCU-FCT
- Feitenrelaas FC Utrecht – FC Twente 4 december 2011
- Memo; Overzicht voetbalzitting 21 maart 2012
- Agenda evaluatieoverleg FC Utrecht – FC Twente
- Brief OM naar aanleiding van klacht
- Huisreglement stadion Galgenwaard
- CIV historie risicoclassificatie duels FC Utrecht – FC Twente
- Vergunning FC Utrecht – Heerenveen 22 oktober 2011
- Vergunning FC Utrecht – Ajax 6 november 2011
- Verslag driehoek FC Utrecht-FC Twente
- Notulen overleg 5 december Twente
- Verslag kick-off pilot Voetbal & Veiligheid Utrecht, 5 december

Bijlage 2: Respondenten

Categorie I: Gemeente Utrecht

Mr. A. Wolfsen	Burgemeester
Mr. W. van Leeuwen	Hoofd Openbare Orde & Veiligheid, Directeur Veiligheid
I. Burgers	Senior adviseur Openbare Orde & Veiligheid

Categorie II: Justitie, arrondissementsparket Utrecht

Mr. S. Terporten	Officier van Justitie, driehoeksofficier Utrecht-stad
Mr. F. van Veghel	Officier van Justitie, Voetbalofficier

Categorie III: Politie Utrecht

J. van Renswoude	Districtchef "Utrecht stad"
A. Werkmeester	MT verantwoordelijke voetbal
H. Koppen	MT-lid regiopolitie Utrecht
R. Jager	Voetbalcoördinator
C. van Amerongen	ME-commandant
M. Algera	Officier van Dienst
Hoofd RID Utrecht	
Chef Divisie informatie	

Categorie IV: Politie Twente

H. Schutte	Voetbalcoördinator
------------	--------------------

Categorie V: FC Utrecht

W. van Schaik	Algemeen directeur
F. Bijlsma	Manager Operations
R. Junier	Supporterscoördinator

Categorie VI: FC Twente

J. Munsterman	Directeur
E. Porcu	Manager operationele zaken
A. van der Weide	Coördinator veiligheid en beveiliging
D. Aichorn	Medewerker veiligheid en beveiliging

Categorie VII: Overig

H. van Maanen	Voorzitter supportersvereniging FC Utrecht
J. Bruynestyn	Voorzitter supportersvereniging FC Twente, Vak P
C. van de Poll	Adviseur veiligheidszaken en public affairs betaald voetbal (KNVB)
K. Mossenlechner	Coördinator veiligheidszaken betaald voetbal (KNVB)
Aanklager KNVB	

Bijlage 3: Literatuur

Adang, O (1998). *Hooligans, autonomen, agenten. Geweld en politieoptreden in relsituaties*. Alphen aan den Rijn: Samsom.

Auditteam Voetbal en Veiligheid (2010). *Audit FC Utrecht; 0-meting*, juli 2010, Den Haag.

Auditteam Voetbal en Veiligheid (2010). *Audit FC Twente; 0-meting*, april 2010, Den Haag.

Auditteam Voetbal en Veiligheid (lopend). *Relminuten bij het Maasgebouw; Een onderzoek naar aanleiding van de ongeregelheden bij het Maasgebouw op 17 september 2011*, lopend.

Beke, B., A. van Wijk & H. Ferwerda (2000). *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld. Tussen rondhangen en bendevoorming*. Amsterdam: SWP.

Ferwerda, H. & T. van Ham (2010). *Problematische Jeugdgroepen in Nederland. Aard, omvang en proces beschreven*. Arnhem: Bureau Beke.

Leiden, I. van, N. Arts & H. Ferwerda (2009). *Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders*. Arnhem: Bureau Beke, Apeldoorn: P&W.

Muller, E.R. e.a. (2009). *Hoek van Holland: Dancefestival Veronica Sunset Grooves*, 22 augustus 2009. Den Haag: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement en Bureau Beke.

Muller, E.R. e.a. (2010). *Ordeverstoringen en groepsgeweld bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. Scherpste en Alertheid*. Den Haag: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Bureau Beke en de Politie Academie.

Otten, M., R.A. Boin & E.J. van der Torre (2001). *Dynamics of disorder: lessons from two Dutch riots*. The Hague: Elsevier.

Spaaij, R. (2006). *Understanding Football Hooliganism: A Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Torre, E.J. van der, R. Spaaij & E. Cachet (2008). *Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden*, Den Haag: Elsevier Overheid,.

Torre, E.J. van der (2010). *Op 't randje: een onderzoek naar relpreventie op kritieke momenten*. Amsterdam: Academie Politie Amsterdam-Amstelland.

Waddington, D., K Jones & C. Critcher (1989). *Flashpoints: studies in public disorder*. New York: Routlegde.

